

KAPIDAĞI YARIMADASI TAŞ OCAKLARI İŞÇİLERİ ARAŞTIRMASI

Yazan
OYA SENCER

A Ç I K L A M A

Kapıdağı Yarımadası taş ocakları işçileri üzerindeki bu araştırma, 1965 yılı Temmuz ayı içinde, Mataş-İş Sendikasının isteği üzerine Erdek İlçesine bağlı Narlıköyü merkez edinilerek yürütülmüştür.

Araştırmanın amacı Narlı ve Ocaklar köyü bölgesindeki taş ocakları işçilerinin sendikayla olan ilişkilerinin bilimsel olarak belirlenmesi ve bu işçiler arasında sendikalaşma eğiliminin güçlendirilebilmesi için gerekli eylem ve propagandanın yönünün çizilmesidir. Buraya araştırmanın “veriler ve verilerin yorumu” bölümleri alınmış, daha çok uygulama çerçevesine girdiğinde “tutulacak yol ve tavsiyeler” bölümü aktarılmamıştır.

Araştırma'nın anket uygulama bölümünde aşağıdaki öğrenciler görev almış, bu öğrencileri Asistan Muzaffer Sencer yönetmiş, verilerin dökümü ve yorumunu Asistan Oya Sencer yapmıştır.

Araştırma'da görev alan öğrenciler : Nedim Atilla
Erol Erdem
Mehmet Kirişçi
Cemil Okutan
İzzettin Özakdağ'dır.

I

GENEL BİLGİLER

Kapıdağı yarımadası üzerinde bulunan 83 taş ocağında, sayıları yıllara, mevsimlere ve aylara göre değişen ortalama 700 kadar işçi çalışmaktadır.

Sözü edilen 83 iş yerinden ancak 5 tanesi Mataş-İş Sendikasına bağlıdır.

Bu bağlılık da, her iş yerinde sendikaya bağlı bir kaç işçinin bulunmasından öteye geçmez.

Taş ocaklarındaki Sendika-işçi ilişkilerini aydınlatmak ve işçilerin sendikayla ilgili sorunlarından bir kısmına çözüm yolu bulmak amacıyla taşıyan bu araştırma, sendikaya bağlı 5 iş yerinde gerçekleştirilmiştir. Diğer iş yerlerinin koşullarının pek büyük değişiklikler göstermemesi ve işçi sorunlarının hemen bütün bölgede aynı olması, sonuçların belli bir ölçüde genelleştirilebilmesine olanak sağlamaktadır. Bu yüzden, araştırma sonuçlarının bütün bölgedeki benzer iş yerleri için de geçerli olduğu söylenebilir.

Araştırma konusu 5 iş yeri hakkındaki genel bilgiler aşağıdadır:

1 — A - İşyeri¹

Köyü	:	Narlı
Arazinin türü	:	Hali arazi
Yüz ölçümü	:	80 000 m ²
Ocağın türü	:	Granit
Ocağın yeri	:	Kastonya
İşçi durumu	:	Taşçı 13
		Şoför 1
		İşçi 4

		Toplam 18

1) İşyeri sahiplerinin adlarını açıklamamak için taşocaklarını belirlemek üzere numara ve harf konmuştur.

2 — B - İşyeri

Köyü : Narlı
 Arazinin türü : Hali arazi
 Yüz ölçümü : 52 000 m²
 Ocağın türü : Granit
 Ocağın yeri : Tathısu
 İşçi durumu : Taşçı 10
 İşçi 2

 Toplam 12
3 — C - İşyeri

Köyü : Narlı
 Arazinin türü : Hali arazi
 Yüz ölçümü : 37 846 m²
 Ocağın türü : Granit
 Ocağın yeri : Bülbülederesi
 İşçi durumu : Taşçı 11
 İşçi 1

 Toplam 12
4 — D - İşyeri

Köyü : Narlı
 Arazinin türü : Hali arazi
 Yüz ölçümü : 489 714 m²
 Ocağın türü : Granit
 Ocağın yeri : Ayamarina
 İşçi durumu : Taşçı 55
 Şoför 1
 İşçi 3

 Toplam 59
5 — E - İşyeri

Köyü : Narlı
 Arazinin türü : Hali arazi
 Yüz ölçümü : 225 000 m²
 Ocağın türü : Granit

Ocağın yeri : Büyükmaymun

İşçi durumu : Taşçı 84

Soför 2

İşçi 4

Toplam 90

Araştırma konusu 5 taş ocağında, araştırma sırasında toplam olarak 191 işçi çalışmaktaydı. Diğer ocaklarda çalışanlarla birlikte sayıları 700 ü bulan taş ocakları işçileri, işçi hak ve çıkarları, işçi-sendika ilişkileri, işçi-işveren bağları açısından önemli sorunlarla yüklü bulunmaktaydılar. Yukarıda dışlaşmış özellikleri gösterilen taş ocaklarının, bu dışlaşmış özelliklerinin altında yatan önemli sorunlarına kısaca dokunmak, araştırmanın bundan sonraki bölümlerinin anlaşılması ve sonuç hakkında bir ipucu vermesi bakımından yararlı olacaktır.

Araştırma konusu 5 taş ocağında çalışan 191 işçi, taş ocakları çevresinde bulunan ve birer sahil köyü olan Narlı ve Ocaklar köylerinden, Erdek, Biga gibi yakın ilçelerden ve Sinop, Trabzon, Ayancık gibi uzak bölgelerden gelmektedirler. (Bak. Genel dökümler)

Kapıdağı yarımadasında tarıma elverişli toprakların azlığı ve büyük zeytinliklerin tek ellerde toplanarak küçük toprak mülkiyetini baltaması Taş ocakları işçiliğinin çevre köylerde tek iş olanağı özelliği kazanmasına yol açmıştır. Yalnız, taş ocaklarının özel çalışma durumu, işçilerin, yasaların kendilerine tanımış olduğu haklardan yararlanmalarını engellemektedir. Bu yüzden taş ocağı işçileri, yıllık ücretli izin, ücretli hafta tatili v.b. gibi yasanın sağladığı olanaklardan yoksun kaldıkları gibi Sendika yoluyla haklarını arama gücünü de kaybetmektedirler.

İş Kanunu kapsamına giren Erdek Taş ocakları işçileri, açık havada taş yontarak çalışmaları yüzünden kış mevsiminde, karlı ve yağmurlu günlerde işe ara vermek zorunda kalmaktadır. Bu bakımdan Kasım aylarına doğru mevsimlik işçiler memleketlerine dönmekte, mevsim nedeniyle yavaşlayan işlere yerli işçilerle hava koşullarının elverdiği oranda devam edilmektedir. İşte ocakların bu özelliği işçilerin hak ve çıkarlarını iki yoldan baltalamaktadır:

a - Taş ocaklarındaki özel çalışma koşullarından yararlanan işverenler Sosyal Sigortalar Kanununun bazı maddelerine dayanarak, işçilerin sosyal sigorta olanaklarını ortadan kaldırmaktadırlar. Sosyal Sigortalar Kanununun bu maddeleri hastalık, kaza, ölüm gibi olaylarda işçinin veya

ailesinin sosyal sigortadan yararlanabilmesi için, bir yıl içinde 250 gün sigorta priminin ödenmesi gerektiğini buyurmaktadır. Bu prim, % 7 si sigortalıya, % 14 ü işverene ait olmak üzere işçi ücretinin % 21 ini tutmaktadır. İşveren, yılda 250 günden fazla çalışmış işçileri daha az çalışmış göstererek, kanunun ilgili maddesinin kendisine yüklediği % 14 sigorta priminden kurtulmakta, öte yandan sadece günlük maddi sorunlarla ilgilenen işçiler % 7 sigorta priminden kurtulmak amacıyla kendilerini ayın ancak 9-10 günü çalışmış olarak gösteren bordroları imzalamaktadırlar. Bu durumda, dinamit patlatma, kaya devirme, taş yontma gibi işlerin yol açabileceği ve sık sık görülen kazalara karşı işçi ve ailesi sigortasız bir geleceğe mahkûm olmaktadır.

b - Öte yandan, taş ocaklarındaki işin yukarıda söz edilen özelliği hukukça da bir dayanak noktası bulmakta, işçileri yıllık ücretli izin, ücretli hafta ve bayram tatili haklarından yoksun bırakmaktadır. Taş ocaklarının yılın bazı ay ve günlerinde, iş yerinin açık olması yüzünden çalışmaya devam edememesi, bu iş yerlerinin, hukukça eksik bir yorumlama sonucu olarak mevsimlik işyeri kategorisine girmesine yol açmakta ve işçiler bu yüzden kanunun kendilerine tanınması gereken haklardan yararlanamamaktadırlar.

1960 tarih ve 7467 sayılı Yıllık Ücretli İzin Kanunu'nun 3. maddesi "Mahiyetleri itibariyle bir yıldan az süren mevsim ve kampanya işlerinde çalışanlar bu kanunda derpiş olunan yıllık izinden yararlanamazlar" demektedir. Öte yandan 6.5.1960 tarihli Yıllık Ücretli İzin Talimatnamesi'nin 9. maddesi "Yıllık Ücretli İzin Kanunu'nun 3. maddesinin son fıkrasında sözü geçen ve mahiyetleri itibariyle bir yıldan az süren mevsim ve kampanya işlerinin yürütüldüğü işyerlerinde devamlı olarak çalışan işçi ve müstahdem'in yıllık ücretli izinleri hakkında dahi bu talimatname tatbik olunur" diyerek her yıl devamlı olarak Taş ocaklarında çalışan işçileri de kapsamına almaktadır.

Yıllık Ücretli İzin Kanununun 3. maddesi "mahiyetleri itibariyle bir yıldan az süren iş yerleri" ifadesiyle, çalışma süresi bir yıldan az zamanda tamamlanan ve *bir daha tekrarlanmayan* işlerin yürütüldüğü iş yerlerinden söz etmektedir. Maddenin taş ocakları işçileri için geçerli olamayacağı, maddenin taşıdığı anlamı açık seçik belirleyen yıllık ücretli izin talimatnamesinin "mevsim işlerinin yürütüldüğü iş yerlerinde daimi olarak çalışan işçilere bu talimatnamenin uygulanacağını" belirtmesiyle ortaya çıkmaktadır.

Taş ocakları her yıl çalışmasına devam ettiğine ve genellikle yerli işçiler her yıl aynı işyerinde sürekli olarak çalıştıklarına göre yıllık Ücretli

İzin Kanunu'nun kapsamına girmeleri gerekmektedir. Oysa gerek bu konuda tek tek mahkemeye başvuran işçilerin, gerekse Mataş-İş Sendikası avukatlarının çabaları boşa gitmekte, Erdek Asliye Hukuk Hâkimliğinin işçi lehine verdiği kararlar Yargıtayca 7467 sayılı kanun temel alınarak bozulmaktadır.

Gerçekten taş ocağı işçileri İş Kanunu kapsamına girmedikleri düşüncesinden hareket ederek ve işçi bilincine varmamış olmanın verdiği bir aldırılmazlıkla Sendikaya karşı ilgisiz kalmakta, Sendika yerine patronla ilişkilerini düzelterek, işvereni kızdırabilecek davranışlardan kaçınma ve geleceğini bu şekilde garantileme yoluna gitmektedir. Gerçekten işçi, "mademki işimin yapısı gereği hiç bir hakkımı elde edemiyorum şu halde Sendikaya girerek işverenin öfkesini ne diye üzerime çekeyim" düşüncesinden hareket etmekte, ayrıca da sendikaya girmekle, sigorta primlerini ödemek zorunda kalacağını, buna bağlı olarak da sendikanın kendisine fayda sağlayacağına zararlı olacağını hesaplayarak sendikal eylemlere karşı tavır almakta, işverenin adamları tarafından çıkarılan çeşitli söylentiler de böyle bir düşüncenin gelişmesine ayrıca yardımcı olmaktadır. Kısaca değindiğimiz ve ilerde araştırmanın ortaya koyduğu bazı gerçekleri açıklarken tekrar ele alacağımız bu konu, Sendikaya karşı ilgisizliğin en görünür nedenidir. Bu nedenin altında yatan ve ancak bir araştırma sonucu ortaya çıkarılabilen diğer gerçekler de Sendika-İşçi ilişkileri açısından çok önemlidir.

Araştırmanın ana amacı sadece teorik ve bilimsel olarak kalmayıp, sendikal eylemlerde - bu bölgede - tutulacak yolu belirlemek ve çok yönlü bazı tavsiyelerde bulunarak, göze çarpmayan bazı gerçekleri ortaya koymaktır. Böyle bir araştırma sendikaçılarının kendi sorunlarını daha iyi görmelerine, tutulacak yolu bilimsel verilerden yararlanarak seçmelerine yardım edeceği kadar, Türkiye'de sendikacılık sorununun küçük bir bölümüne de ışık tutabilir.

Araştırma üç aşamadan geçmiştir:

- 1 — Bölge, taş ocakları, işçilerin genel sorunları hakkında bilgi ve döküman toplanması.
- 2 — Araştırma konusu işçilere tek tek uygulanacak bir anket örneği hazırlanması ve bu örneğin işçilere uygulanması.
- 3 — Anket sonuçlarının dökümü ve değerlendirilerek bir sonuca varılması.

Araştırmanın anahtarı sayılabilecek anket 191 işçiden, yerinde bulunan ve anketi kabul eden 154 üne uygulanmıştır. Anket örneği aşağıdadır:

II

A N K E T

İşçinin kimliği

- 1 - Adı soyadı
- 2 - Doğum yeri
- 3 - Doğum tarihi
- 4 - Halen yerleşmiş bulunduğu yer
- 5 - Göçmense nereden ne tarihte göç ettiği
- 6 - Eğitim durumu
- 7 - Medenî durumu
- 8 - Evli ise evlenme tarihi
- 9 - Karısının yaşı, eğitim durumu, işi
- 10 - Çocuklarının sayısı, cinsiyeti, yaşı, eğitim durumu, işi
- 11 - Konut durumu, kat sayısı, oda sayısı, sıklık
- 12 - Konutunun mülkiyet durumu
- 13 - Kira veriyorsa miktarı
- 14 - Toprak durumu: Sahip olduğu veya işlediği toprağın türü, yüz ölçümü, değerlendirme şekli

İş hayatı

- 15 - Taşçılık dışında yaptığı işler, türleri ve süreleri
- 16 - Tarım alanında çalışıp çalışmadığı, çalışıyorsa yılın hangi dönemini ve kaç gününü tarım alanında geçirdiği
- 17 - Elde ettiği tarım ürününün türü ve miktarı
- 18 - Ürünün pazarlanma ve satış durumu, tarım ürününden sağladığı yıllık gelir
- 19 - Balıkçılık yapıp yapmadığı, yapıyorsa zamanı ve süresi
- 20 - Elde ettiği ürünün türü ve miktarı
- 21 - Balıkçılık ürünlerinin satış yolu ve sağladığı gelir.
- 22 - Taş ocaklarında kaç yıldan beri çalıştığı
- 23 - Günlük çalışma saatleri
- 24 - Yıllık çalışma süresi
- 25 - İşin şekli: götürü, aylıkçı, gündelikçi
- 26 - Götürü iş şartları — Aylığı veya gündeliği
- 27 - Günlük ortalama üretim miktarı
- 28 - Kesintilerin (vergi, sigorta primi v.b.) günlük veya aylık tutarı
- 29 - Mataş-İş Sendikasına halen üye olup olmadığı

- 30 - Üye oluş veya olmayış nedenleri
- 31 - Üye ise kayıt tarihi ve kaç lira aidat ödediği
- 32 - Sendikadan sağladığı yararlar
- 33 - Sendikaya üye olurken veya olduktan sonra karşılaştığı zorluk ve baskıların kökleri, türü ve sonuçları
- 34 - Sendikadan istifa edip etmediği, etti ise nedeni
- 35 - İşverenle ve işveren vekili ile olan ilişkileri
- 36 - İşyerinde herhangi bir ceza alıp almadığı, aldı ise türü
- 37 - İşverene veya başka bir yere borçlu olup olmadığı, borçlu ise kime ne kadar borçlu olduğu
- 38 - Bugüne kadar karşılaştığı iş kazaları
- 39 - Çalıştığı işyerinin kimler tarafından ne kadar zamanda bir denetlendiği

Sosyal hayat

- 40 - Boş zamanlarını nasıl değerlendirdiği
- 41 - İş arkadaşlığı: İş arkadaşları arasında en çok kiminle uyduğu ve nedeni
- 42 - İş dışı arkadaşlarla ilişkisi
- 43 - Komşuluk ilişkileri
- 44 - Kentle, kasabayla ilişkileri ve dönemselliği

Din hayatı

- 45 - Namaz kılıp kılmadığı, kılıyorsa süresi
- 46 - Oruç tutup tutmadığı

Kültürel durum

- 47 - Okuduğu günlük gazete ve dergiler: adları, kaç günde bir okuduğu
- 48 - Radyosu olup olmadığı, dinlediği radyo istasyonları ve programlar
- 49 - Sinema, tiyatro gibi yerlere gidip gitmediği, dönemselliği

Politik durum

- 50 - Herhangi bir siyasal partide kayıtlı olup olmadığı
- 51 - Bir siyasal kuruluşta görevli ise bu görevde kaç yıldan beri bulunduğunu

52 - Son milletvekili ve senato seçimlerinde oyunu hangi partiye kullandığı

53 - Hafta tatili yapıp yapmadığı, yıllık izin kullanıp kullanmadığı, izin ve tatillerde ücret alıp almadığı

Yukarıda örneği görülen anket Mataş-İş sendikasına bağlı işçilerin bulunduğu 5 işyerinde 154 işçiye uygulanmıştır.

Aşağıda, araştırma yapılan 5 işyerinin anket uygulama ve sendikayla ilişkiler bakımından genel durumu görülmektedir.

İşyeri	İşçi sayısı	Anket uygulanan işçi sayısı	Anket uygulanan işçilerin sendika durumları		
			sendikalı	sendikasız	istifa
A	12	10	1	5	4
B	18	16	1	12	3
C	12	9	4	4	1
D	59	52	12	27	13
E	90	67	3	61	3
	191	154	21	109	24

Görüldüğü gibi anket uygulanmış olan 154 işçiden 21 i araştırma sırasında sendikaya kayıtlı bulunmaktadır. Sendikaya kayıtlı 3 işçiye anket uygulanmadığı da hesaba katılacak olursa, 5 işyerindeki 191 işçiden yalnız 24 ünün Mataş-İş Sendikasına kayıtlı olduğu görülür. Öte yandan sendikadan istifa edenlerin oranındaki yükseklik, araştırma konusu işyerlerinde sendikalaşma sorununun önem taşıdığını göstermektedir.

III

DÖKÜM SONUÇLARI

Elde bulunan 154 anket örneğinin dökümü iki ayrı yönde geliştirilerek, iki farklı veriler topluluğu elde edilmiştir.

a - Genel döküm sonucu olarak, 5 işyerinde çalışan işçilerin hepsi için geçerli olan ve araştırılan konu hakkında bir ipucu vermekten çok işyerleri ve bu işyerlerindeki çalışma koşulları üzerine bilgi veren cevapla-

rın toplanması işyerlerindeki günlük çalışma hayatının bir tablosunun çizilmesine yardım etmiştir.

Ayrıca anket uygulanan 154 işçi arasında bir seçme yapmadan ve sendikali-sendikasız ayrımı gözönünde bulundurulmadan yapılan "genel döküm" işçiler hakkında bazı istatistik bilgiler vermiştir.

b - Fonksiyonel döküm ise işçileri sendikayla ilişkiler açısından ele alarak anketlerdeki sorulara alınan cevapları sendika durumuyla bağıntı kurarak değerlendirmiştir. Bu sonuçlar araştırmaya ışık tutan ana noktalar olup, işçilerin ekonomik, kültürel, dinsel, sosyal ve siyasal durumlarının sendikalaşma eğilimlerini ne yollardan ve ne yönden etkilediğini ortaya koymaktadır.

1 - Araştırma konusu 5 taş ocağındaki iş koşulları ve çalışma hayatı üzerine genel bilgiler:

Bölgedeki bütün işyerlerinde çalışma hayatı ve iş koşulları birbirine benzemekte ve karşılaşılan sorunlar birbirinin aynı olmaktadır.

Araştırma konusu taş ocaklarının tümü Kapıdağı yarımadası üzerinde, Narlı ve Ocaklar köyleri yakınında bulunmaktadır. Bu ocaklar, aynı bölgede bulunan diğer 78 ocakla birlikte özellikle İstanbul'un parke taşı ihtiyacını karşılar. Taş ocaklarının bulunduğu topraklar "Hali arazi" olup ruhsat alarak işletilmektedir. Erdek taş ocaklarının geçmişi 80 yıla kadar çıkmakta, bazı orta yaşlı işçiler, özellikle de her yıl Karadeniz bölgesinden gelen mevsimlik işçiler, dedelerinin de aynı ocaklarda çalışmış olduklarını ve memleketlerinden ayrılp Kapıdağı yarımadasına gelme geleneğinin kendilerine dedelerinden aktarıldığını söylemektedirler. Ocaklarda çalışan işçiler genel dökümlerde de görüleceği gibi çeşitli yerlerden gelmişlerdir. Ocaklarda üç türlü işçi çalışmaktadır. Götürücü denilen ve işveren işi belli bir ücret karşılığında götürü olarak çalışan işçiler, gündelikle çalışan işçiler ve sayıları pek az olan şoför, puantör gibi aylıkçılar. Götürücüler yontulan taşın büyüklüğü ve niteliğine göre taş başına 18-27 krş. arasında değişen bir ücret alırlar. Gündelikler kesintisiz 10-20 lira arasındadır.

Ocaklar tümüyle açık olup, belli zamanlarda kayalar dinamitlenerek yontulacak hammadde hazırlanır. Dinamitleme süresi boyunca çalışılmadığı ve bu süre içinde iş tatil edilmiş sayıldığı için işçiler ücret alamazlar. Ham madde taşçılar tarafından yontulur, sırtta, eşekte veya kamyonla deniz kenarına kadar taşınır. Burada yarı bellerine kadar suya girmiş işçilerin yardımıyla mavnalara yüklenir.

Taş ocakları köylerden oldukça uzak bulunmakta ve Narlı ve Ocaklar köylüleri taş ocaklarına kadar yürüyerek dönmektedirler. Uzak yerlerden gelmiş işçiler ocakların yakınında yapılmış kulübelerde kalmaktadırlar.

Günlük çalışma saatleri 6-18.30 arası olup arada 1 saatlik bir öğle tili ve saat 10.30 da verilen yarım saatlik bir mola vardır. Ortalama olarak günlük çalışma süresi 11 saattir. Yılda 11-10-9 ay çalışan işçiler olduğu gibi 6 ay çalışan işçiler de vardır. İşçiler, açık işyeri imkân vermediği için yılın belli aylarında işi bırakmakla birlikte her yıl yeniden aynı işyerine dönmektedirler.

İşverenler'in ilgili resmî dairelere bildirdiği işçi sayısı ve işçilerin yıllık çalışma günü sayısı ocaklarda çalışan gerçek işçi sayısı ile uzlaşmamakta, İşçi Sigortaları, denetleme imkânlarının az oluşu yüzünden kesin rakamlar elde edememektedir.

İşçilerin hiçbiri yıllık ücretli izin ve ücretli hafta tatilinden yararlanamamakta, ve ancak pek azı sigorta haklarından yararlanabilmektedir.

Taş ocaklarının düzenli birer işyeri niteliği taşınamaması işçilerin de gerçek birer endüstri işçisi oldukları bilincine varmalarına engel olmaktadır. İşçilerin pek azı sendikalaşmanın gerektiğini anlamış ve gündelik düşünceleri aşarak yarımını güvenlik altına alma yoluna gitmiştir.

Aşağıdaki genel dökümler araştırma konusu işyerleri ve iş hayatı hakkında daha ayrıntılı bilgi verecektir.

2 - Genel dökümler:

A - Anket uygulanan 154 işçinin doğum yerlerine göre dağılımı şöyledir:

Narlı köyü	: 47	Tekirdağ	: 1
Ocaklar köyü	: 16	Avşa	: 2
Ayancık	: 28	Bandırma	: 2
Trabzon	: 4	Biga	: 13
Sinop	: 1	Edincik	: 1
Rumeli göçmeni		Gönen	: 5
Bosna		Erdek	: 4
Selanik	: 20	İzmir	: 1
Girit		İzmit	: 1
Uzunköprü	: 3	Susurluk	: 2
		Afyon	: 3

B — İzçilerin halen aileleriyle birlikte yerleşmiş oldukları yerler :

Narlı köyü	: 68	Trabzon	: 2
Ocaklar köyü	: 33	Sinop	: 1
Erdek	: 5	Afyon	: 3
Bandırma	: 3	Gönen	: 2
Biga	: 10	İzmir	: 1
Ayançık	: 26		

C — Medenî durum :

Bekâr	: 31
Evli	: 119
Dul	: 3
Ayrılmış	: 1

D — Çocuk durumu

Çocuksuz	: 14
Tek çocuklu	: 16
2-5 çocuklu	: 77
5 çocuktan fazla	: 14

E — Eğitim durumu :

Cahil	: 38
Okur yazar	: 20
İlkokul 3	: 47
İlkokul mezunu	: 48
Rüştiye	: 1

F — Toprak durumu :

Topraksız	: 42
1— 5 dönüm toprak	: 55
6—10 " "	: 22
11—20 " "	: 21
21—30 " "	: 7
31—40 " "	: 3
41—50 " "	: 3
51 den fazla	: 1

G — Çalışma şekli

Götürücü	:	88
Gündelikçi	:	61
Aylıkçı	:	5

H — Ek iş durumu :

154 işçinin taşçılık dışında başka işlerle uğraşan 104'ünün
 67 si tarım
 14 ü ırgatlık
 3 ü balıkçılık
 20 si tarım ve balıkçılık bir arada yapmaktadır.

I — Çalışma süresi :

15 işçi	1 yıldan az zamandan beri
10 "	1—2 yıldır
19 "	3—5 "
26 "	6—10 "
27 "	11—15 "
28 "	16—20 "
9 "	21—25 "
20 "	25 yıldan fazla zamandan beri çalışmaktadır.

J — Yaşlara göre dağılım :

16 yaşından küçük	1 işçi
16—18 yaşında	11 "
19—25 "	25 "
26—35 "	61 "
36—45 "	38 "
46—60 "	18 "

K — Siyasal eğilimler :

Anket uygulanmış 154 işçiden 70 i A.P. li
 50 si C.H.P. li
 2 si M.P. li
 32 si tarafsızdır. (bunlardan
 11'inin yaşı 21'in altın-
 dadır)

L — Okunan gazeteler :

Araştırma konusu 154 işçiden 94'ü belli aralıklarla gazete okumaktadır. Okunan gazeteler ve okuyan işçi sayısı aşağıdadır :

Hürriyet	: 48	Çalışanların sesi	: 2
Milliyet	: 15	Son havadis	: 6
Cumhuriyet	: 16	Tercüman	: 1
Akşam	: 1	Yeni İstanbul	: 3

Sürekli olarak gazete okuyan sadece üç işçidir ve Hürriyet okumaktadırlar. Diğerleri haftada birkaç gün veya kahvede gazete okur.

3 — Genel dökümlerin değerlendirilmesi :

Genel dökümlerin tek tek ele alınarak değerlendirilmesi Taş ocakları işçilerinin tümü hakkında bazı ön bilgiler sağlanmasına yardım edecektir.

Anket uygulanan 154 işçinin doğum yerlerine göre dağılımı, işçilerin büyük kısmının Narlı doğumlu olduğunu göstermektedir. Yalnız, Bosna, Selanik, Girit doğumlu göçmenlerin de halen Narlı ve Ocaklar köylerine yerleşmiş buldukları düşünülecek olursa taş ocaklarının işçisini en çok bu iki çevre köyden sağladığı ortaya çıkar. İşçilerin halen yerleşmiş buldukları yerlere göre dağılımı, gerçekten de Narlı köyünün 68 işçiyle başta geldiğini, 33 işçiyle Ocaklar köyünün Narlı'yı izlediğini ortaya koyar. Bu iki çevre köyün toprak imkânlarından büyük ölçüde yoksun bulunması taş ocağı işçiliğinin köyde başta gelen işlerden biri halini almasına yol açmıştır. Özellikle de Narlı köyünün tarıma elverişli topraklarının azlığı, bu köyün taş ocaklarına en fazla işçi veren, taş işçiliğini geleneksel olarak babadan oğula aktaran bir köy haline gelmesine sebep olmuştur. Narlı ve Ocaklar köylerinden sonra işçi sayısı bakımından Karadeniz bölgesi başta gelmektedir. 26 sı Ayancık'lı olmak üzere Trabzon ve Sinop'dan taş ocaklarında çalışan 29 işçi vardır. Karadeniz bölgesi gibi Kapıdağı yarımadasından oldukça uzak bir bölgeden, bir çok bakımlardan hiç de avantajlı sayılamıyacak bir işte çalışmak üzere her yıl bunca işçinin gelmesi bir yandan Türkiye'nin ekonomik gerçeklerine bir yandan da Karadeniz'lilerin özel yapısına bağlıdır. Ayancık, Sinop ve Trabzon toprak olanaklarının pek dar olduğu, nüfusun yoğun bulunduğu ve balıkçılık gibi diğer ek işlerin az da olsa bir sermaye gerektirdiği bölgelerdir. Karadeniz bölgesi aynı zamanda yurdumuzun diğer bölgelere en fazla işçi gönderen ve iç göçlerin en belirli olduğu bir bölgedir. Hemen hemen

yurdun her yanında, özellikle de Marmara bölgesinde Karadenizli işçilere rastlanır. İşte Erdek Taş ocaklarında çalışan işçiler de yıllardan beri, taş işlerinin yoğun olduğu aylarda Kapıdağı yarımadasına gelmekte ve burada altı ay kadar kalarak, masraflarını kısıp bir kaç yüz lira ile memleketlerine dönmektedirler. Böyle uzak bir bölgeden gelen işçilerin Kapıdağı yarımadasına iş olanaklarının varlığını haber almaları geleneksel yoldan olmuştur. İşçiler dedelerinin de aynı ocaklarda çalışmış olduklarını söylemektedirler. Taş işçiliği Karadenizli işçiler arasında babadan oğula aktarılan bir meslek halini almıştır. Ayancık, Sinop ve Trabzon'lular, Kapıdağı yarımadasına memleketlerinden kalkan büyük balıkçı gemi ve motörleriyle gelirler ve yine aynı yoldan dönerler.

Karadeniz'lilerden sonra bölgeye en fazla işçi veren yer Biga'dır. Biga ilçesinin bölgeye yakınlığı ve Biga'da da büyük halk yığınlarının topraktan yoksun bulunuşu bunun başlıca nedenidir. Erdek, Bandırma, Afyon, Gönen ve İzmir, işçi sayısı bakımından Biga'yı izlemektedir.

İşçilerin medenî durumları gözden geçirilecek olursa, 154 işçiden 119 unun halen evli olduğu görülür. 2 dul ve 1 ayrılmış işçi bir yana bırakılacak olursa geriye kalan 31 işçiden 11'i henüz evlenme çağında değildir. Buna bakarak işçiler arasında bekârların pek az bir yer tuttuğu ve çoğunluğun taşçılıktan kazandığı parayla aile geçindirmeye mecbur olduğu, bu yüzden de tek dayanak sayılabilecek işini kaybetmekten bekâr bir işçiden daha fazla çekineceği söylenebilir.

Yine aynı şekilde evli 119 işçiden 105'i çocuk sahibidir. Biri dul, biri de ayrılmış olmak üzere 2 işçinin de çocuk sahibi olduğu düşünülecek olursa işçilerden 121'inin çocuk bakmakla yükümlü oldukları anlaşılır. Bunlar arasından 14'ü 6-11 çocuk sahibidir. Tek çocukluların sayısı 16'yı geçmemektedir. Çocuk sayısı arttıkça işçinin yükünün ve sorumluluğunun da arttığı düşünülecek olursa çocuk sahibi olmanın işçiyi işinin kölesi durumuna sokacağı ortaya çıkar.

Eğitim durumlarına göre işçilerin dağılımı tümüyle cahil işçilerin genel işçi sayısının $\frac{1}{4}$ i olduğunu göstermektedir. Geriye kalan $\frac{3}{4}$ hiç olmazsa okur yazar veya ilkokul mezunudur. İlkokul mezunları da genel işçi sayısına oranla % 38 kadardır. Narlı ve Ocaklar köylerinde okul bulunması gençlerin hemen hepsinin okur yazar olmasının başlıca nedenidir.

İşçilerin toprak durumlarının bilinmesi bir-çok bakımlardan önem taşımaktadır. Türkiye'de işçi kütlelerinin tarım alanından bütünüyle kopmaması onlarda endüstri işçisi bilincinin uyanamamasına yol açmakta,

bu da bilinçli bir işçi kütesinin doğmasını engellemektedir. Kapıdağı yarımadası taş ocakları işçileri için de durum aynıdır. İşçiler bütünüyle topraktan kopmuş değillerdir. Topraksız işçiler için taşçılık tek iş olanağı halindeyse de, birkaç dönüm de olsa toprağa sahip bulunan işçiler zamanlarının bir kısmını bahçe ve zeytinliklerine vermektedirler. İşçilerden hiç biri yeteri kadar toprak sahibi bulunmadığı için taşçılık yapmak zorunda kalmakla birlikte, yeterli toprağa sahip olurlarsa taşçılığı bırakacaklarını ve bütünüyle kendi topraklarında çalışacaklarını söylemektedirler. 154 işçiden 48 i, yani anket uygulanan işçilerin % 31 i tümüyle topraksızdır. İşlerine en bağlı ve iş olanaklarını kaçırmaktan en fazla kuşku duyan işçiler bu kümede toplanmaktadır. 154 işçiden 98'i 1-20 dönüm arası toprak sahibidir. 1-20 dönüm arası toprak gerek Kapıdağı gerekse Karadeniz bölgesinde çoğunluk nüfusu 8-10 kişiye varan aileleri geçindirmekten çok uzaktır. Bu durumda toprak olanaklarına güvenemeyecek % 31'e bir % 63 daha eklenecek olursa, 154 işçiden % 94'ünün toprak olanaklarına güvenemeyecek durumda olduğu ortaya çıkar. Geriye kalan % 6 topraktan ancak yiyecek ihtiyacını sağlayabilmekte, diğer ev masraflarının giderilmesi için elde bulunan toprağın geliri yeterli olamamaktadır. Zaten 50 dönüm üzerinde toprağı olan bir tek kişi vardır. 70 dönüm toprağa sahip olan bu kişinin toprağı da hisselidir.

Çalışma şekline gelince, 154 işçiden 88'inin götürücü olarak çalıştığı, 61'inin gündelikçi olduğu, 5 tane de aylıkçı bulunduğu görülür. Taşçıların çoğu götürü olarak çalışmayı tercih etmektedirler. Gündelikle çalışanlar çoğunluk taşıma, boşaltma işlerinde kullanılan işçiler de henüz ustalaşmamış taşçılardır.

154 işçiden 50'si taşçılık dışında başka hiçbir işle uğraşmamaktadır. İşçilerden 57'si iş zamanları dışında kendi toprağında tarım, çoğunluk zeytincilik yapmakta, 14'ü başkalarının topraklarında ırgat olarak çalışmaktadır. Irgatlar daha çok Karadenizliler arasındadır. Narlı ve Ocaklar köylerinden 3 işçi iş olmadığı zamanlar balıkçılık yapmakta ve balık satmaktadırlar. Diğerleri balıkçılığı tarımla birlikte bir kazanç amacından çok eğlence ve yiyecek sağlamak için yapmaktadır.

Taş ocaklarının oldukça uzun bir geçmişi vardır. Ocaklarda çalışan işçiler çalışma sürelerine göre sıralanacak olurlarsa % 75.5'inin 5 yıldan fazla süreden beri taş işçiliğinde çalıştığı ortaya çıkar. Bu arada 20 işçi 25 yıldan fazla zamandan beri ocaklarda çalışmaktadır. Taş işçiliğine çok küçük yaşta başladığı ve özellikle de yaşlıların 12 yaşından beri taşçılığa çalıştıkları göz önüne alınacak olursa iş hayatı 45 yılı geçmiş işçilerin bulunması doğal karşılanabilir.

Taş ocaklarında iş hayatının ağır koşullara bağlı bulunduğu ve çeşitli yönlerden işçileri yıpratmış bir gerçektir. Bu durumda 45 yıl taş işçiliğinde çalışmanın beraberinde getireceği yıkıntının, anlamına varmak kolay olacaktır.

İşçilerin yaşlara göre dağılımını gösteren tablo 26-35 yaş arasındaki işçilerin toplandığı öbeğin 61 işçiyle en kalabalık öbeğe olduğunu göstermektedir. Gerçekten en sürekli işçiler bu öbeğe toplanmaktadır. 25 yaşındaki işçi askerlik görevini de bitirerek memleketine dönmüş ve taşçılığı esas iş olarak benimsemiştir. 25 yaşından küçük işçiler 154 işçinin ancak % 24 ünü meydana getirmektedir. Ocaklarda, araştırma sırasında 16 yaşından küçük bir işçiye rastlanmıştır. Yalnız 12-13 yaşında çocukların da ocaklarda geçici taşıma işçisi olarak ara sıra çalıştıkları ve iş öğrendikleri bilinmektedir.

Siyasal eğilimleri açısından işçiler aşağı yukarı iki kampa ayrılmış sayılabilir. 154 işçiden 70'i AP'li, 50'si CHP'lidir. Bundan başka 2 MP'li işçi ve 32 tarafsız vardır. Tarafsız olduklarını söyleyenlerin 11'i henüz oy kullanacak çağda değildir. CHP'liler daha çok Narlı ve Ocaklar köylerinde toplanmışlardır. AP'lilerin çoğu ise Ayancıklı'dır.

İşçilerin kültürel durumları incelenecek olursa pek azının sürekli olarak gazete okuduğu, dergi okuyanların 2 kişiyi geçmediği, bunun dışında kitap okumadıkları görülür. Hangi gazetelerin ne oranda okunduğu dökümler bölümünde gösterilmiştir. 154 işçi arasında tiyatroya gitmiş olan 2 kişi vardır. Tatil günlerinde Erdeğe indikçe sinemaya gidenler bulunmaktadır. Çoğunluk Erdek'de kahvelerde oturmayı veya meyhaneye gitmeği tercih etmektedirler.

Narlı ve Ocaklar'lı işçilerin kültürel durumları ve genel yaşama düzeyleri dışardan gelen işçilerden, hele Karadeniz'lilerden görülür bir şekilde daha yüksektir. Narlı ve Ocaklar köyleri, Erdek gibi önemli ve turistik bir bölgeye yakınlıkları yüzünden daha çabuk uyanma olanağı bulmuş olup, her iki köyün de fikir ve yaşama düzeyi oldukça yüksektir. Özellikle Narlı'lı işçiler daha uyanık görünmektedirler. Yalnız ilerde söz edeceğimiz çeşitli nedenler yüzünden köylülerin bu uyanıklığı, kendi sorunlarının bilincine varmalarına yardım edememektedir.

4 — Fonksiyonel döküm :

Bu bölümde işçilerin sosyal, ekonomik, siyasal v.b gibi sorunlarıyla sendikalaşma eğilimleri arasındaki ilişkiler incelenmiş ve fonksiyonel dö-

kümlerin sonuçları "sendikalaşma" yönünden yorumlanmıştır. Sendikal sorunlara ışık tutabilecek gerçek bölüm, araştırmanın Fonksiyonel dö-kümler bölümüdür.

Bu bölümde işçiler Narlı'lılar, Ocaklar'lılar, Karadeniz'liler ve diğer-leri olarak 4 ayrı öbekte gözden geçirilmiştir. Bunun nedeni sendikalaşma hareketlerinin başlangıçta olduğu gibi bugün de ancak Narlı'lılar ara-sında gelişmiş olmasıdır. Gerçekten de bölgede ilk sendikalaşan işçiler Narlı'lıdır. Ocaklar köylüleri araştırma sonunda ortaya konacak neden-lerden sendikaya girmekten kaçınmışlardır. Sendikalıların tümünün 3 iş-çi dışında Narlı köyünden olması Narlı'lıların ayrıca araştırılmasına yol aç-mıştır. Öte yandan aynı ocaklarda çalışan, Narlı'ya pek yakın olan ve bir çok bakımlardan Narlı'dan farklı durumda bulunmayan Ocaklar'lı işçi-lerin sendikalaşmamakta direnmelerinin de nedenleri olacağı doğaldır. İşte bu yüzden de, sendikaya direnme sorunu, Ocaklar'lılar arasında araş-tırıldığında daha geçerli ve daha doğru sonuçlara varılacaktır. Karadeniz-liler ve diğer işçilerin geçici işçi durumunda bulunmaları ve kendi deyim-leriyle "yabancı misafirler" olmaları sendikaya az rağbet göstermelerinin ve ilk adımları yerlilerden beklemelerinin görünür nedenidir.

Bölgedeki sendika kurma çabalarının hele ilk dönemlerde işçiler ara-sında çalkantiya, olumlu olumsuz söylentilere, umud ve korkuya yol açtığı söylenebilir. Sendikacılar bölgede özellikle 1965 Nisan ayında çaba göster-mişler ve ilk sendikaya girenler Narlı'lılar olup 1965 Nisan'ında üye o-lmuşlardır.

Taş ocakları işi, işin yapısı gereği işverenin her türlü kötü kullanımına açık bir iş olduğundan işçilerin sendikalaşması işverenin çıkarlarını bü-yük ölçüde baltalamaktadır. Bu durumda işverenin daha ilk adımda sen-dikalaşma eylemlerini engelleyeceği açıktır. Gerçekten de işveren, adan-larının aracılığıyla işçiler arasında çeşitli söylentiler yayma yoluyla sen-dikalaşmanın önüne geçmeye çalışmıştır. İşçiler durumun bilincine tam anlamıyla varamamış oldukları, henüz kararsızlık devresinde bulunduk-ları, işlerinden olmaktan korktukları için çıkarılan söylentiler karşısında gerilemişler, işverenin adamlarının küçük çaplı bir sarı sendika halinde örgütlenerek işçilerin karşısına çıkmalarından sonra da sendikadan büs-bütün soğumuşlardır. Bu arada sendikaya girmiş olanlar bile söylentilere ve baskılara dayanamıyarak istifa-etme yoluna gitmişlerdir. İşçilerin sen-dikaya girme, sendikadan istifa ve sendikadan kaçınma gerekçeleri teker teker verilirken durum daha aydınlık bir şekilde ortaya çıkacaktır.

Sendika'ya ilk olarak giren ve sendikanın kurulmasına çalışılan ilk birkaç gün sendikalaşmayı benimsemiş olan Narlı'lılar, çeşitli baskılarla,

yine sendikadan ilk istifa edenler olmuşlardır. Ocaklar köyünün sendikadan kaçınması bir yandan Ocaklar'lı işçilerin çalıştığı E işyerinde baskı ve olumsuz propaganda düzeninin güçlü bir nitelik kazanmasından bir yandan da Ocaklar'da daha önce başarısız bir sendikalaşma denemesinin yapılmış olmasından ileri gelmektedir. Bu deneme de, işçilerin anlattıkları ve anlamlandırdıkları şekilde Ocaklar köyünün fonksiyonel dökümleri yapılırken aktarılacaktır.

a — Narlı'lı işçilerin fonksiyonel dökümleri :

Anket uygulanmış 154 işçi arasındaki 24 sendikalının 21'i Narlı köyündendir. Yalnız halen Narlı'ya yerleşmiş bulunan 68 işçinin bir kısmının babaları ya da kendileri göçmen olarak Girit, Bosna veya Selanik'den gelmiş bulunmakta ve böyle bir "kök" ayrımının bilincine de varmış oldukları görülmektedir.

A — "Kök" bakımından köylüleri yerli ve göçmen olarak ikiye ayıracak olursak ve fonksiyonel dökümün gereği olarak her birini sendikalı olmak, sendikasız olmak ve istifa etmiş bulunmak şıklarıyla ilişkiye geçirsek aşağıdaki sonuçlar elde edilir:

Sendika Durumu	Göçmen	Yerli
Sendikalı	% 72	% 28
İstifa	% 65	% 35
Sendikasız	% 53	% 47

Tabloda görüldüğü gibi sendikayla olan ilişkilerde işçilerin göçmen ya da yerli oluşlarının etkisi vardır. Sendikalı işçilerin % 28'inin yerli olduğu düşünülecek olursa aradaki ilişki açık bir şekilde ortaya çıkar. Aynı durum istifa etmiş işçiler için de söz konusudur. İstifa etmiş işçilerin % 65'i göçmendir. İstifa etmiş kimselerin başta sendikaya eğilimli kimseler olduğu düşünülecek olursa kesin olarak göçmenler arasında sendikacılığın daha geniş gelişme olanakları bulacağı söylenebilir.

Yukardaki tabloyu daha genel olarak yorumlarsak Narlı'lı işçilerin 18'inin sendikalı, 27'sinin sendikasız olduğunu ve 23'ünün de istifa etmiş bulunduğunu söyleyebiliriz. 68 işçinin 42'si göçmen 26'sıysa yerlidir. Göçmenlerin çoğunlukta bulunması, sendika eylemlerine daha yakın oldukları düşünülürse, sendikalaşma açısından olumlu karşılanabilir.

B — Yaş dağılımı-Sendika ilişkisi :

Narlılı sendikalı 18, istifa etmiş 23 ve sendikasız 27 işçinin yaş öbeklerine dağılımı aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Yaş :	15-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49	50-54
Sendikalı	-	-	5	7	1	3	-	2
İstifa	2	1	5	3	5	2	2	3
Sendikasız	3	3	3	7	5	2	3	1

Yaş ortalamalarının hesaplanması bize sendikalıların yaş ortalamasının 34.3, istifa etmiş bulunanların yaş ortalamasının 35, sendikasızların yaş ortalamasının 32 olduğunu göstermektedir. Pek büyük bir fark görülmesi de aradaki birkaç yaşlık oynamalar sendikasızların yaş ortalamasının daha düşük olduğunu, başka türlü söylersek sendikasızlar kümesinin diğer kümelerle göre daha genç işçilerden meydana geldiğini ortaya koyar. Bunun açıklanması, fonksiyonel dökümlerin sonuçlarının yorumlanması bölümünde yapılacaktır.

Ayrıca yukardaki tablo, Narlılı işçilerin çoğunluğunun 30-34 yaş arasında olduğunu da belirtmektedir. Tabloyu bir başka yönden ele alırsak, 26 yaşından küçük ve 40 yaşından büyük işçilerin azınlıkta olduğunu, 26-40 yaş öbeğinde 40 işçi bulunduğunu söyleyebiliriz. Demek ki taş ocakları, işçilerini daha çok 26-40 yaş arasındakilerden sağlamaktadır.

C — Eğitim durumu - Sendika :

68 Narlılı işçinin eğitim durumlarına göre dağılımı şöyledir :

	Cahil		Okur Yazar		İlkokul 3 den terk		İlkokul Mezun	
	Sayı	Oran	Sayı	Oran	Sayı	Oran	Sayı	Oran
Sendikalı	4	% 22.2	3	% 17	5	% 28	6	% 32.8
İstifa	5	% 22.7	3	% 13	6	% 26	9	% 39
Sendikasız	8	% 30	2	% 6	9	% 33.3	8	% 30
TOPLAM	17		8		20		23	

Yalnız ilkokul mezunlarını ele alacak olursak sendikalıların % 32.8 inin istifaların % 39'unun, sendikasızların da % 30'unun ilkokul mezunu olduklarını ve istifa etmiş olanlar da, kendilerini istifaya zorlamış çeşitli etmenler bir yana bırakıldığında sendikaya eğilimli sayılabileceğine göre.

sendikaya eğilimin eğitim durumuyla ilgili bulunduğunu görürüz Sendikâlıların % 22.2 si cahilken, sendikasızların % 30'unun cahil olması da bu sonucu doğrulamaktadır.

Yüzdeleri daha genel olarak yorumlarsak Sendikâlıların % 77 sinin okur yazar veya ilk-ökol mezunu olduklarını, ancak % 23'ünün cahil olduğunu; sendikadan istifa etmiş olanların % 78.3'ünün okur yazar ve % 21.7 sinin cahil olduğunu sendikasızların da % 70 inin okur yazar % 30'unun cahil olduğunu görürüz. % 77 den % 70'e düşen yukarki oran, sendika-eğitim ilişkisine bir belgedir.

D — Medenî durum-sendika :

İşçilerin medenî durumlarının da, sendika ile olan ilişkilerini etkileyebileceği akla gelebilir. Medenî durum-sendika ilişkilerini ortaya koyan tablo aşağıdadır.

	Evli	Bekâr	Ayrılmış	Dul
Sendikalı	15	3	-	-
İstifa	19	4	-	-
Sendikasız	19	7	-	1
TOPLAM	53	17	-	1

Yukardaki rakkamları yüzde olarak ifade edersek sendikalılar arasında % 83.3 ünün evli % 16.7 sinin bekar; sendikasızların % 70.4'ünün evli % 29.6 sının bekâr, istifalar arasında da % 82.6 sının evli % 17.4 ünün bekâr olduğunu görürüz. İlk bakışta da görüleceği gibi evliler arasında sendikaya eğilim bekarlara göre görünür bir şekilde daha fazladır. Yalnız sendikadan istifa edenler arasındaki evli yüzdesinin diğer öbeklerdeki evli yüzdesinden daha yüksek olması ilk bakışta aykırı görülüyorsa da gerçekte bunun da bir anlamı olduğu yorumlamalar bölümünde gösterilecektir.

E — Çocuk sayısı - Sendika :

İşçiler arasında, biri dul olmak üzere 49'u çocuk sahibidir. 5'i ise çocuksuzdur. Çocukların sendikayla olan ilişkilere etkisi aşağıdaki tabloda görülmektedir.

	Çocuklu	Çocuksuz	Bekâr
Sendikalı	% 77.8	% 5.5	% 16.7
İstifa	% 74	% 6.6	% 17.4
Sendikasız	% 66.6	% 3.4	% 29.6

Görüldüğü gibi çocuk sahibi olma oranı sendikalılar arasında en yüksek sendikasızlar arasında ise en düşüktür.

F — Konut - Sendika :

İşçiler konut sahibi olma bakımından ele alındıkları zaman dört öbekte toplanmaları mümkündür.

	Kendi Mülkü	Hisseli Mülk	Kira	Ailesi yanında oturan
Sendikalı	13	3	1	1
İstifa	17	2	-	4
Sendikasız	15	4	6	2
TOPLAM	45	9	7	7

Görüldüğü gibi, oturduğu konut kendi mülkü olan işçi oranı 68 Nari'li işçinin % 66.6 sıdır.

Yukarıdaki tabloda görülen rakkamlar yüzde olarak ifade edilirse şu sonuçlar ortaya çıkar :

	Kendi Mülkü	Diğerleri
Sendikalı	% 72.2	% 27.1
İstifa	% 73.9	% 26.1
Sendikasız	% 55.5	% 44.5

Bu tablodan, sendikalılar arasında oturduğu ev kendi malı olanların çoğunlukta, oturduğu ev hisseli ya da kira olanların azınlıkta olduğunu görürüz. Oturduğu ev kendi mülkü olanlar sendikalılar arasında yüzde olarak en fazla sendikasızlar arasında en az iken, oturduğu ev kendi mülkü olmayanlar sendikalılar arasında en az sendikasızlar arasında en fazladır. Bu ters orantı sendikaya eğilim gösterenlerin çoğunluğunun oturduğu ev kendi mülkü olanlar arasından çıktığını ortaya koymaktadır.

G - Toprak durumu - Sendika.

Fonksiyonel dökümlere giren 68 Narlı'lı işçinin toprak durumları aşağıdaki tabloda görülmektedir. Tabloda dönüm türünden gösterilmiş toprakların büyük çoğunluğu zeytinliktir. Ancak pek az kimsenin zeytinlik yanında birkaç dönümü geçmeyen tarla toprağı da vardır. Bu bakımdan iki ayrı toprak türü arasında ayırım güdülmemiş ve tablo üzerinde topraklar tek türdenmiş gibi gösterilmiştir.

Toprak dağılımı tablosu:

	Topraksız	1-5 dönüm	6-10 dö.	11-20 dö.	21-30	31-50
Sendikalı	2	11	3	1	-	-
İstifa	7	10	2	4	-	-
Sendikasız	13	12	1	-	1	-
TOPLAM	22	33	6	5	1	-

Görüldüğü gibi istisnai bir olgu olarak 20 dönümden çok toprağına sahip iki kişi dışında bütün işçilerin toprakları ancak 20 dönüme kadardır. Ayrıca 5 dönümden fazla toprağına sahip işçiler de genel işçi sayısının ancak % 19 unu meydana getirmektedirler. Bu durumda, 68 işçinin % 81 i topraksız ya da 1-5 dönüm toprak sahibidir. 5 dönümde ancak 75-80 ağaç zeytin bulunacağı düşünülecek olursa, bu öbekte toplanan işçilerin de topraksız sayılabileceğı anlaşılır. Gerçekten de bu işçilerin topraklarından elde edebilecekleri ürün ancak kendi ihtiyaçlarını o da kısmen karşılayabilecek kadardır. Şu halde işçileri taş ocaklarında çalışmaya iten ilk neden, topraksızlıktır.

1-5 dönüm toprak sahibi olanların toprağına bel bağlayamayacaklarını göz önünde bulundurarak bunları da topraksızlar kümesine sokup yeniden hesaplayacak olursak şu oranları buluruz:

	Topraksız	Toprak Sahibi
Sendikalı	% 72.5	% 27.5
İstifa	% 74	% 26
Sendikasız	% 92.5	% 7.5

Tabloda toprak sahibi olmakla sendikalı olmak arasındaki ilişkiler açık bir şekilde görülmektedir. Sendikalıların % 72.5'i topraksızken sendikasızların % 92.5'i topraksızdır. Demek ki genel olarak topraksızlar sen-

dikaya eğilimli olamamaktadırlar. Gerçekten toprak sahiplerinin çoğunluğu sendikaliyken pek azı sendikasızdır. Toprak sahiplerinin görüldüğü gibi ancak % 7.5'i sendikaya hiç kaydolmamıştır.

Bu sonuçlar burada açıklandıktan sonra, ilerde ayrıca yorumlanacaktır.

H - İş durumu - Sendika.

İşçiler, taş işçiliği dışında ufak tefek işlerde çalışmakla birlikte bu işlerin hiç biri işçileri geçindirecek nitelikte değildir. Toprakla uğraşanların çoğu ancak kendi ihtiyaçlarını sağlayabilmekte ya da az bir şey satabilmektedirler. Balıkçılık daha güvenilir bir iş koludur. Taş ocağının işlemediği aylarda, yılda 1-2 ay kadar bazı işçiler balık avlar ve kendilerinden artan balığı Erdek'e satarlar. İşçilerin çoğunluğu için, balıkçılık bir eğlenceden öteye geçmemektedir.

İşçilerin taşçılık dışında yaptıkları işler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

	Başka işi yok	Balıkçılık	Tarımcılık	Balıkçılık ve tarımcılık
Sendikalı	8	-	6	3
İstifa	6	6	9	2
Sendikasız	9	12	3	3
TOPLAM	23	18	18	8

68 işçiden 23'ü taş işçiliği dışında başka işle uğraşmamakta, 45 işçi ise taş işçiliğine ek olarak küçük ve ticarî sayılamıyacak ekonomik eylemlere girişmektedirler.

Sendikalı 18 işçinin % 44.4'ünün başka işi yoktur.

İstifa etmiş 23 işçinin % 26'sının başka işi yoktur.

Sendikasız 27 işçinin % 33.3'ünün başka işi yoktur.

Sendikasız işçiler arasında taşçılık dışında başka işle uğraşmayanların oranı sendikalı işçiler arasındaki başka işle uğraşmayanların oranından çok daha düşüktür. Şu halde sendikalı işçiler daha çok taşçılık dışında başka işi olmayanlar arasından çıkmaktadır.

I - Çalışma süresi - Sendika.

Narlı'lı 68 işçinin taş ocaklarında ne kadar zamandan beri çalıştıkları aşağıdaki tablodan anlaşılabilir.

	1-2 yıl	3-6 yıl	7-15 yıl	16-30 yıl	30 yıldan fazla
Sendikalı	2	2	7	5	2
İstifa	1	4	7	8	3
Sendikasıız	2	7	7	9	2
TOPLAM	5	13	21	22	7

Bu tabloya göre sendikalı işçilerin çalışma süresi ortalaması 16.6, sendikadan istifa etmiş işçilerin ortalama çalışma süresi 17, sendikaya hiç kaydolmamış işçilerin çalışma süresi ortalamasıysa 13.8 dir. Demek ki, halen sendikalı olan ve şimdi istifa etmiş bulunmakla birlikte gerçekte sendikaya eğilimli görülen işçilerin çalışma süresi ortalaması, sendikaya ilgi göstermeyen işçilerin çalışma süresi ortalamasından yüksektir. Başka bir deyişle, sendikaya eğilim, daha çok eski işçiler arasında gözlenmektedir.

J - Çalışma şekli - Sendika

Taş ocaklarında çalışan işçiler ya götürücü ya da gündelikçi olarak çalışmakta, pek az işçi de aylık almaktadır. Narlı'lı 68 işçinin çalışma şekli bakımından dağılımları aşağıda gösterilmiştir:

	Götürücü		Gündelikçi		Aylıkçı	
	Sayı	Oran	Sayı	Oran	Sayı	Oran
Sendikalı	16	% 89.8	1	% 5.1	1	% 5.1
İstifa	17	% 73.9	6	% 26.1	-	-
Sendikasıız	15	% 55.5	11	% 40.8	1	% 3.7
TOPLAM	48		18		2	

Götürücü yüzdesi en fazla sendikalılar arasındadır. Oran bakımından en az götürücü ise sendikasıızlar grubunda görülmektedir. Bunun tam aksine, sendikasıızlar arasında gündelikçi oranı % 40.8'e kadar yükselmekte, sendikalılar arasındaysa % 5.1'e düşmektedir. Çalışma şekliyle sendikalaşma arasındaki sıkı bağ açık bir şekilde görülmektedir.

Gündelikçilerin çoğunluk taşıma işçisi v.b. gibi usta olmayan işçiler kümesinde yer almaları sendikaya ilgisiz kalmalarının başlıca nedenlerinden sayılabilir.

K - Borç durumu - Sendika.

Narlı'lı 68 taş ocağı işçisinin çeşitli yerlere borçlu durumda oldukları

anketlerin dükümü sırasında ortaya çıkmıştır. Borçlu işçilerin borç alma kaynakları bakkallar, fırın, işveren, ya da eş dosttur. Sendikayla ilişkiler bakımından burada bizi asıl ilgilendiren işçilerin işverenlere olan borçlarıdır. Aşağıdaki tabloda işçilerin borç durumları ve miktarları gösterilmiştir:

	Borcu yok	100 T. L.'e kadar işverene borçlu	101-500 T.L. işverene borçlu	500 T.L. den fazla işverene borçlu
Sendikalı	6	2	2	5
İstifa	7	3	6	4
Sendikasız	9	2	4	7
TOPLAM	22	7	12	13

Ayrıca işverene değil de başka kaynaklara borcu olan işçilerin de varlığı sendikalılar ve sendikasızlar arasındaki patrona borçlu işçi oranını tam bir kesinlikle vermektan bizi engellemektedir. Yalnız bir iki rakam olarak sendikalı işçilerden % 50 sinin patrona borçlu durumda olduğunu, bu oranın istifa etmişler arasında % 55.5 i, sendikasızlar arasında da % 50 yi bulduğunu söyleyebiliriz. Görüldüğü gibi sendika durumuyla borç durumu arasında, elimizdeki veriler kesin ilişkiler bulmaya yeterli değildir. Psikolojik bir açıklama tarzı bize sendikaya girmekten kaçınan işçilerin patrona borcu olan işçiler olduğunu düşündürürse de elimizde bunu kanıtlayacak kesin bir veri yoktur.

L - Kaza durumu - Sendika.

İşçiler için gereği olarak zaman zaman çeşitli dereceden iş kazalarına uğramaktadırlar. İş kazalarında en çok görülen, göze çelik kaçması, dinamit yanığı, herhangi bir organdaki ezilmeler veya organ kaybıdır. Bu arada patlama sonucunda tümüyle sakat kalmış, yatalak hale gelmiş işçiler de vardır.

Çok hafif kazalar bir yana Narlı'lı 68 işçiden 12 si, oran olarak söylersek % 18'i çeşitli iş kazaları geçirmişlerdir. Gerçekte çalışamaz duruma gelip de işi bırakan işçiler de hesaba katılacak olursa bu oran çok daha yüksektir.

Aşağıdaki tabloda işçilerin geçirdikleri kazalar görülmektedir:

	Göze çelik kaçması	Dinamit yanığı	Organ zedelenmesi	Organ kaybı
Sendikalı	2	1	2	-
İstifa	1	1	2	1
Sendikasıız	1	-	1	-
TOPLAM	4	2	5	1

Daha ilk bakışta görüleceği gibi kaza geçirme oranı sendikasıızlar arasında çok düşüktür. Sendikalı 18 işçiden 5'i yani % 28'i, istifa etmiş 23 işçiden 5'i yani % 21.7'si, sendikasıızlardan da % 7.4'ü kaza geçirmişlerdir. Buradaki oranlar bizi kesin sonuçlara götürebilecek niteliktedir. Demek ki kaza geçirmiş olanlar ve bu kazaların sonuçlarını da yaşamış bulunanlar sendikaya daha fazla eğilim göstermekte, kaza geçirmeyenlerse yarın düşüncesinden uzak olarak sendikaya eğilimli görünmemektedirler.

M - Okunan gazeteler - Sendika.

Bir basın yayın aracı olarak gazetelerin işçilerin kafa yapısını ve düşünce düzeyini etkileyeceği doğaldır. Bu bakımdan okunan gazetelerle sendika durumunun bağlantıya getirilmesinde fayda vardır.

Taş ocakları işçileri arasında en çok okunan gazete Hürriyet'dir. Bunu Milliyet, Cumhuriyet, Son Havadis ve Yeni İstanbul izlemektedir. Yalnız hiç bir gazete işçilerin eline sürekli olarak geçmemektedir. Ancak kahvelerde buldukları zaman, ya da haftanın birkaç günü Erdeğe indikçe gazete almaktadırlar. Sürekli olarak gazete okuyan iki kişi vardır. Okudukları gazete ise Hürriyet'dir.

İşçileri gazete okuyanlar ve okumayanlar olarak ikiye ayırırsak aşağıdaki cetveli elde ederiz:

	Gazete okuyan		Gazete Okumayan	
	Sayı	Oran	Sayı	Oran
Sendikalı	13	% 72.2	5	% 27.8
İstifa	16	% 69.6	7	% 30.4
Sendikasıız	14	% 69.6	13	% 30.4
TOPLAM	43		25	

Böylece gazete okumakla sendikaya eğilim arasında bir doğru orantı olduğu ortaya çıkar. Gerçekten de gazete okuma oranı, en yüksek sendikahlılar, en düşüğe sendikasıızlar arasındadır.

N - Siyasal eğilimler - Sendika.

Narlı'lı 68 işçi, çoğu AP. ve CHP. ye olmak üzere çeşitli siyasal eğilimler göstermektedirler.

	AP.	CHP.	MP.	Tarafsız ve Bilinmeyen
Sendikalı	11	5	-	2
İstifa	13	9	-	1
Sendikasız	12	11	1	3
TOPLAM	36	25	1	6

Oran olarak söylendiğinde Sendikalı'lar arasında AP'li oranı % 61.1, CHP. % 28.

İstifa'lar arasında AP'li oranı % 56.5, CHP. % 39.

Sendikasızlar arasında AP'li oranı % 44.4, CHP % 40.8 dir.

Görüldüğü gibi sendikaya eğilim AP'liler arasında daha çoktur. Buna karşılık sendikalılar arasında CHP'li oranı en düşük, sendikasızlar arasında en yüksektir.

İşçilerden ayrıca, tek tek sendikaya üye olma, sendikadan istifa etme, ya da sendikaya ilgisiz kalma gerekçeleri sorulmuş ve çeşitli cevaplar alınmıştır. Yalnız bu cevapların çeşitliliği yukardaki tablolar türünden bir tablo olarak sağlanamamaktadır. Bu gerekçeler sonuçların yorumu bölümünde ele alınacak ve açıklanacaktır.

b - Ocaklar köylü işçilerinin anket sonuçları dökümü:

Ocaklar köyünden taş ocaklarında çalışan 33 işçiden hiç biri sendikalı olmadığı için bu işçilerin ancak genel dökümleri yapılmıştır:

Narlı'lı işçiler az da olsa sendikalaşma eğilimleri gösterirken, Ocaklar'lı işçilerin bu hareketin tümüyle dışında kalması dikkati çeken bir olgudur.

Bu olgunun nedenlerini ilk bakışta, ilerde açıklanacağı gibi,olumsuz sonuç doğurmuş eski bir sendikalaşma denemesine, Ocaklar'lı işçilerin çalıştıkları işyerindeki işçi-işveren ilişkilerine, sendikamızın bu köyde daha az çaba harcamış olmasına bağlamak olanaklıdır. Bütün bu nedenlerin dışında bazı gizli nedenlerin varlığını da ancak dökümler ortaya koyacaktır.

A - "Kök" dökümü:

Ocaklar köyünden taş ocaklarında çalışan işçilerin büyük çoğunluğunu Rumeli göçmenleri meydana geçirmektedir. Aşağıdaki cetvelde göçmen ve yerli işçilerin oranı gösterilmiştir:

Göçmen	Yerli
25	8

Bu rakkamlar oran olarak ifade edildiğinde aşağı yukarı göçmen işçilerin genel işçi sayısına oranı % 75, yerli işçilerin oranı % 25 dir. Göçmen işçilerin oranı Narlı'lı göçmen işçilerin oranından daha yüksektir. Bu durumda, Narlı'lı işçilerin fonksiyonel dökümünde gösterildiği gibi göçmenlerin sendikalaşmaya daha yatkın oldukları noktasından hareket edilerek, Ocaklar'da durumun tersine olduğu ya da hiç olmazsa, göçmenlerin de sendikalaşmaya yanaşmadıkları sonucu çıkarılabilir. Bu sonuç, Ocaklar'lı işçilerin sendikaya ilgisiz kalmaları olgusu altında başka nedenlerin yattığını ortaya koyar.

B - Yaş dağılımı.

Ocaklar'lı 33 işçi çeşitli yaş gruplarına ayrılacak olursa aşağıdaki tablo elde edilir.

15-19 yaş

arası	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49	50-54	56-60
2	2	8	9	5	3	3	-	1

Tabloda görüldüğü üzere işçilerin büyük çoğunluğu 25-40 yaş grubunda toplanmaktadır. Narlı'lı işçilerin dökümü yapılırken, sendikaya eğiliminin daha çok yaşlılar arasında olduğunu belirtmiştik. Ocaklar'lı işçilerin çoğunluğunun gençlerden meydana gelmesi sendikaya ilgisizliğin uzak nedenlerinden biri olabilir.

Ocaklar'lı 33 işçinin yaş ortalaması 30'dur. Bu ortalama da Narlı ortalamasının altındadır.

C - Eğitim.

Ocaklar köyü ilk bakışta aydın sayılabilecek bir köy olduğu halde, taş ocaklarında çalışan işçilerin çoğunluğu tümüyle cahildir.

Aşağıdaki cetvelde işçilerin eğitim durumları gösterilmektedir.

Cahil	Okuma-yazma	İlkokul 3 den terk	İlkokul mezunu
15	5	4	9

Yüzde olarak söylendiğinde tümüyle cahil olanların genel işçi sayısının % 45'ini meydana getirdiği, ilkokul mezunlarının ancak % 27.5 olduğu görülür. Kendi kendine okuma yazma öğrenmişlerle, ilkokul 3 den okulu bırakmış olan işçiler de kafa yapısı ve kültür düzeyi bakımından genellikle sorunlara çözüm yolu bulabilecek nitelikte sayılamıyacaklarından ve etki altında kalmaları daha kolay olacağından bunların oranı da cahillerin oranına eklenirse 33 işçinin % 72.5'inin bu öbekte toplandığı görülür. Narlı'lı sendikalı işçilerin ancak % 22.2 sinin tümüyle cahil oldukları düşünülecek olursa, Ocaklar'lı işçiler arasındaki % 45 cahil oranının anlamı daha açık bir şekilde ortaya çıkar.

D - Medenî durum.

Ocaklar'lı 33 taş işçisinden evli, bekâr, boşanmış ve dul'ların oranı aşağıdadır:

Evli	Bekâr	Boşanmış	Dul
24	7	1	1

Yüzde olarak söylersek: Ocaklar'lı işçilerin % 71.4'ü evli, % 28.6'sı da bekâr, dul veya boşanmıştır. Genel olarak ele alınırsa, oran Narlı'lı işçiler arasındaki evlilik oranından düşüktür. Narlı'lı işçilerden sendikalarının evlilik oranının % 83.3, istifa etmişlerin evlilik oranının % 82.6 olduğunu hatırlayacak olursak, Ocaklar'lı işçilerin evlilik oranının ancak % 70.4 olan Narlı'lı sendikalı işçilerin evlilik oranıyla karşılaştırılabileceği anlaşılmış olur.

E - Çocuk.

Ocaklar'lı evli, dul ya da boşanmış olan 26 işçiden 23'ü çocuk sahibî 3'ü çocuksuzdur. Çocuk sahibi işçilerin Narlı'dan oran olarak daha fazla olduğu ilk bakışta görülmektedir.

F - Konut.

İşçileri, içinde yaşadıkları konutun mülkiyet durumu açısından ele alacak olursak şu sonuçlara varırız:

Kendi mülkü	Baba evi	Kira
20	8	5

Oran olarak söylersek Ocaklar'lı 33 işçiden % 60.6'sının içinde yaşadığı konut kendi mülkü, % 39.4'ünün içinde yaşadığı konutsa kira ya da baba mülküdür. Bu oranlar Narlı'lı işçilerin konut durumuyla karşılaştırılırsa ancak sendikasız işçilerin konut oranlarına yaklaştığı görülür. Narlı'lı sendikalı işçilerden, içinde yaşadığı konut kendi mülkü olanların oranı % 72.2'dir.

Öte yandan 33 işçiden 5'inin kirada oturması da, köylerde kira kurumunun gelişmiş bir kurum olmadığı düşünülecek olursa, özellik gösteren bir olgudur. 33 Ocaklar'lı işçiden % 15'i kirada oturmaktadır. Narlı'da kirada oturan işçi oranı % 10'dur.

G - Toprak.

Ocaklar köyünde büyük toprak mülkiyetinin Narlı'ya göre daha gelişmiş olması köylülerin elinden küçük toprak olanaklarını kaldırmıştır. Gerçekten de işçilerin çoğu toprak olanaklarından bütünüyle yoksun kimselerdir. Genel bir olguyu dile getirmek istersek, işçilerin topraksızlık ve tarım olanaklarının azlığı yüzünden taş işçiliğini seçtiklerini söyleyebiliriz.

Aşağıdaki cetvelde işçilerin toprak durumları gösterilmektedir.

Topraksız	1-5 dönüm	6-10 dönüm	11-20 dönüm	21-30 dönüm
18	7	3	4	1

Bütün bölgede olduğu gibi Ocaklar köyünde de toprak'dan zeytinlik olarak yararlanılmakta, bir dönüm toprakta 15-25 kadar ağaç bulunmaktadır. 1-5 dönüm arası zeytinlik ancak ev ihtiyaçlarına yetismekte ve dışarı satıldığı düşünülecek olursa bile aileye 5 dönümlük bir zeytinlik ancak yılda 1000 T.L. kadar bir gelir sağlamaktadır. Zaten 1-5 dönüm arası toprağı olan 7 kişiden ancak birinin toprağı dört dönümden fazladır. Bu açıdan 1-5 dönüm arası zeytinlik sahibi olmanın işçiler için bir dayanak olmayacağı doğaldır. İşçiler arasında zeytinlikten kâr sağlayan ve ticaret yapan tek kişi vardır. Bu işçinin zeytin ağacı sayısı 600 kadardır ve yıllık zeytin geliri 6000 T.L.'i bulmaktadır. Bunun dışında 6-12 dönüm arası toprak sahibi 7 kişinin yıllık zeytin gelirleri 500-2000 T.L. arasında oynamaktadır.

Oran olarak söylersek Ocaklar'lı 33 işçiden % 54.6 sı tümüyle topraksızdır. Bu orana gelir getirmeyen ve ancak ev ihtiyaçları için kullanılan 1-5 dönüm toprak sahiplerinin oranını da ekliyecek olursak, işçilerin % 75

inin toprak olanaklarından yoksun bulduklarını görürüz. Geriye kalan % 25 in toprakları da bütünüyle baba malı olup, kendi üzerlerine tapulu değildir. Bu rakkamlar Ocaklar'da toprak sorunlarının Narlı'dan daha yüklü olduğunu ve taş işçiliğinin köylüler için Narlı'da olduğundan daha büyük bir önem taşıdığını meydana çıkartmaktadır.

H - Ek iş durumu.

Ocaklar'da taş işçilerinden hiç biri balıkçılık yapmamaktadır. Kendi küçük topraklarında ya da babalarının topraklarında çalışan işçiler bir yana 33 işçinin 18 i, taşçılık dışında başka hiç bir işle uğraşmamaktadır. Geriye kalan 15 işçi taş işçiliğinden vakit buldukça ya da ocakların çalışmadığı günlerde zeytinliklerde çalışmaktadırlar. Oran olarak söylendikte, işçilerin % 55 i ek iş görmemekte, % 45 i ise çoğu babalarına ait olan topraklar üzerinde çalışmaktadırlar.

I - Çalışma süresi.

Ocaklar köyünün en yeni işçisi 1 yıllık en eski işçisi de 45 yıllık taş işçisidir. Aşağıdaki tabloda işçilerin kaç yıldan beri çalıştıkları görülmektedir:

I-2 yıl	3-6 yıl	7-15 yıl	16-30 yıl	30 yıldan fazla
3	2	15	9	4

Cetvelde görüldüğü gibi, çalışma süresi bakımından en kalabalık öbek 7-30 yıllık işçilerin toplandığı öbektir. Demek ki işçilerin çoğunluğu kalifiye sayılabilecek ve işinde ustalaşmış kimselerden meydana gelmiştir. Bu durum, gelecekteki bir sendikalaşma hareketi için olumlu bir ortam hazırlayabilir.

J - Çalışma şekli.

Ocaklar'lı 33 işçiden 17'si götürücü, 15'i gündelikçi, 1'i ise aylıktır. İşçilerin % 45.6 sını gündelikçiler meydana getirmektedir. Gündelikçiler çoğunluk taşıma işçisi gibi usta olmayan ve küçük işlerde kullanılan işçilerden meydana gelmektedir. Narlı'lı işçilerin dökümünden çıkan sonuçlar bize sendikaya eğilimin daha çok götürücüler arasında olduğunu göstermişti. Ocaklar'da gündelikçi işçi oranının yüksekliği sendikalaşmayı engelleyen nedenlerden biri olabilir. Ayrıca Ocaklar'lı işçilerin tümünün çalıştığı işyerinin diğer iş yerlerinden daha büyük olması iş koşullarını da değiştirmiş ve götürücülerin azalmasına sebep olmuştur.

K - Borç durumu.

Ocaklar'lı işçilerden hiç biri patrona borçlu durumda değildir. İşveren götürücülere bile avans vermemektedir. Bu bakımdan işçilerin bir kısmı köy bakkalı, bir kısmı da kredi alma yoluyla Ziraat Bankası'na borçlanmışlardır.

L - Kaza durumu.

Çok hafif kazalar bir yana 33 işçiden 9 u çalışma hayatları boyunca çeşitli kazalara uğramışlardır. Ocaklar'lı işçilerin uğradıkları iş kazalarını ve iş hastalıklarını dört öbekte toplamak olanaklıdır.

Göze çelik kaçması	Organ zedelenmesi	Organ kaybı	Tüberküloz
1	5	2	1

Ayrıca işçilerin çoğu iş şartlarından doğan mide ülserine yakalanmış durumdadırlar.

Narlı'lı işçilerin dökümünde gösterildiği gibi, sendikaya eğilimin daha çok kaza geçirmiş ve kazanın sonuçlarını yaşamış işçiler arasında geliştiği kabul edilecek olursa, iş kazalarının fazlalığı yönünden de Ocaklar'da sendikalaşmaya yatkın bir havanın bulunduğu anlaşılır.

M - İşçilerin kültürel düzeylerine ışık tutması bakımından gazete okuyup okumadıkları ve okudukları gazeteler ele alınacak olursa şu sonuçlara varılır:

Gazete okuyan 20 kişiden 8'i Hürriyet
6'sı Milliyet
3'ü Cumhuriyet
1'i haftalık Çalışanların Sesi
2'si de Cumhuriyet ve Hürriyet'i birlikte okumaktadır. Yalnız bu gazeteleri sürekli olarak izledikleri söylenemez, çoğu ancak haftada 2 defa gazete almaktadır. Bu arada Cumhuriyet ve Milliyet okuyucularının daha sürekli okuyucu oldukları göze çarpmaktadır.

N - Siyasal eğilimler.

Ocaklar köylü işçiler iki siyasal kuruluşa eğilimlidirler. Bu siyasal kuruluşlar AP. ve CHP. dir.

İşçiler arasında 12 si AP'li, 16 sı CHP'li olup 5 inin siyasal eğilimleri anlaşılammıştır. Bu 5 kişiden 2 si henüz siyasal hayata karışacak yaşta değildir.

c - Mevsimlik yabancı işçiler.

Daha önce de söylediğimiz gibi Kapıdağı yarımadası taş ocaklarında Narlı ve Ocaklar köyünde kalan ve bu köylere yerleşmiş işçiler dışında, yılın 6-7 ayını ocaklarda geçiren ve çoğu Karadeniz'li olan işçiler de vardır. Bu işçiler mevsimlik işçi olduklarından ve kendi deyimleriyle "mısafir" işçiler sayıldıklarından sendikalaşma sorunlarıyla büyük çapta ilgilenmemektedirler. Gerçekten de bu işçilerin iş yerinden uzak kaldıkları 5-6 ay süre boyunca sendikaya bağlı kalmaları ve aidat ödemeleri düşünülemez. Bu bakımdan mevsimlik işçiler sendikalaşma sorunları açısından ilk plânda bir önem taşımamaktadırlar. Mevsimlik işçilerin dökümü böylece bir yana bırakılmıştır.

5 - Döküm sonuçlarının yorumlanması ve değerlendirilmesi.

Gerek fonksiyonel gerekse genel dökümler işçilerin sendikalaşma eğilimleri ve bölgede sendika sorunları üzerine bazı gerçekleri ortaya koymuştur. Bu gerçekleri, yukarda açıklanan döküm sonuçlarını yorumlayarak elde edebiliriz.

Narlı ve Ocaklar köylerinin sendikalaşma yönünden içinde buldukları sorunlar birbirinden farklı olduğundan bu iki köyün sonuçlarını ayrı ayrı yorumlamak, sonra genel bir sonuca gitmek daha doğru olacaktır.

Narlı köyü, sendikalaşma hareketine ilk ilgi göstermiş olan köydür. Sonraları bu hareket çeşitli yönlerden baltalanmış da olsa, köyde halen sendikaya kayıtlı işçiler vardır. Sendikalaşma hareketini baltalayan ana nedenler bilindiği gibi daha çok işverenin kişiliğinde ve İş Kanunu ile Sosyal Sigortalar kanununun işçinin aleyhindeymiş gibi gösterilmesinde toplanmaktadır. Bu konuya ve işçiyi sendikadan soğutma mekanizmasının nasıl işlediğine daha sonra tekrar değinilecek ve sorun tekrar ele alınacaktır. Burada sonuçların yorumlanması yapılırken ortaya konacak noktalar bu ana nedenlerin altında gizli kalan ve bu nedenler ortadan kaldırıldığı zaman bile varlıklarını devam ettirecek olan, ancak bilimsel bir araştırma ile ortaya konacak noktalardır. Kısaca dendiğinde, işverenin baskısı ve kanunların işçi aleyhine yorumlanması olgusu değiştiği anda bile, bazı işçiler sendikaya daha çok ilgi gösterecekler bazılarıysa ilgisiz kalacaklardır. Bu olgunun nedenlerini ancak döküm sonuçlarının yorumlanmasıyla bulabiliriz.

Döküm sonuçları önce, göçmen olarak gelmiş işçilerin yerli işçilerden daha çok sendikaya yatkın olduklarını göstermektedir. Demek ki bir sendikalaşma hareketinin başarıya ulaşma şansı göçmenler arasında daha fazladır. Bunun çeşitli nedenlerini araştırmak ayrı bir çalışmanın konusu olabilir. Yalnız özellikle Narlı köyünde göçmenlerle yerliler birbirlerinden kız alıp verecek kadar kaynaşmışlarsa da aralarında gizli ve bilinç altı bir çatışmanın varlığı göze çarpılmaktadır. Yerliler, kendi deyimleriyle kölelerinde "yetmiş iki buçuk millet" in bulunmasından yakınmaktadır. Bu durumda göçmenler, bilinç altında da olsa, yerlilere karşı bir korunma içgüdüsüyle hareket etmektedirler. İşte sendikaya yönelişlerinin ve göçmenler arasında sendikaya eğilimin yerli işçilerden daha fazla olmasının ana nedenlerinden biri bu korunma ve geleceklerini güven altına alma isteği olabilir.

Yaş dağılımında ve sendika-yaş ilişkilerinde de aynı geleceği güven altına alma duygusu rol oynamaktadır. Dökümlerde gösterildiği üzere, sendikaya eğilimli işçilerin yaş ortalaması sendikaya ilgisiz kalan işçilerin yaş ortalamasından daha yüksektir. Taş ocaklarında genel olarak babalarla oğulların veya yakın akrabaların bir arada çalıştıkları göz önünde bulundurulursa, çoğunluk gençlere sendikasız olan babalarının veya diğer büyüklerinin etki yaptıkları anlaşılır. Gerçekten gençler babalarının ya da büyüklerinin etkisinden kurtulamamakta ve sendikadan kaçınmaktadırlar. Sendikaya eğilimli ve sendikaya ilgisiz işçilerin yaş ortalamalarını etkileyen iki ana nedenden biri bu, diğeryerse yaşlı işçilerde geleceklerini güven altına almak için besledikleri isteğin, gençlerden daha güçlü olmasıdır.

Demek ki sendikacıların ve sendika hareketine önderlik edecek işçilerin yaşlılar arasından seçilmesi hem daha kolay bir ortam yaratacak hem de gençler üzerindeki etkileri bakımından daha olumlu olacaktır. Babaları veya büyükleri sendikaya inanmış ve bağlanmış gençlerin sendikalaşmalarının kolaylaşacağı açıktır.

Eğitim durumuyla sendika arasında da bir ilişki olduğu döküm sonuçlarında ortaya çıkmıştır. Sendikaya eğilimli işçiler arasındaki cahil oranı, sendikasız işçiler arasındaki cahil oranından daha düşüktür. Sendikacılar ve şimdi sendikadan istifa etmiş oldukları halde sendikaya eğilimli sayılabilecek işçiler arasında ilkökul mezunu oranıysa, sendikasız işçiler arasındaki ilkökul mezunu oranına göre daha yüksektir. Öte yandan ilkökul mezunlarının daha çok genç işçiler arasında olduğu ve bu işçilerin yukarıda gösterdiğimiz gibi etki altında kalarak sendikadan uzaklaştıkları düşünülecek olursa, gerçekte bu etki durumu ortadan kaldırılabilecek eği-

tim ile sendikalaşma arasında görülen bağıntının daha da güçlü olarak ortaya çıkacağı anlaşılır. Durum böyleyken bile eğitim derecesi ile sendika arasında göze çarpar bir ilişkinin varlığı ortadadır. Demek ki sendika hareketlerine öncülük edecek işçiler daha çok ilkokul mezunları arasından seçilmeli, ama sendika propagandası eğitim durumları daha düşük olan ya da bütünüyle cahil işçiler arasında daha geniş, daha inandırıcı, daha güçlü bir şekilde ele alınmalıdır.

İşçilerin medenî durumlarıyla sendikalaşma eğilimleri arasındaki ilişkiler evlilikle sendikaya eğilim arasında doğrudan doğruya bir bağlantı olduğunu göstermektedir. Sendikaya eğilimli işçiler arasında evlilik oranı % 83.3 ü bulurken sendikasız işçiler arasında bu oran % 70 e kadar düşmektedir. İlk bakışta, köyde sendikaya eğilim göstermenin işveren karşısında işçinin durumunu sarsar nitelikte olduğu düşünülürse bu sonuç aykırı gelebilir. Ama gerçekte sendikalı işçilerin az çok işçi bilincine varmış kimseler oldukları akla gelince durum aydınlanır. Bu işçiler kendilerinden başka insanların sorumluluğunu taşıdıklarından geleceklerini ve ailelerinin geleceğini güven altına almak istemektedirler.

İşçilerin çocuk sahibi olma durumlarıyla sendika eğilimlerinin araştırılması da bizi buna benzer bir sonuca götürmektedir. Çocuk sahibi olma oranı sendikaya eğilimli işçiler arasında sendikaya ilgisiz kalan işçiler arasında olduğundan daha yüksektir. Sendikalı işçiler, sendikanın haklarından bir kısmını almalarında kendilerine yardımcı olacağını ummakta ve sendikalaşma yoluyla çocuklarının yarısını güven altına alma yoluna gitmektedirler. Demek ki evli işçiler arasında yapılacak etkili bir sendika propagandası bekârlar arasında yapılacak bir propagandadan daha fazla başarıya ulaşma şansına sahiptir ve işçilerin bazı duygularına sesleneceğinden, daha kolay ve köklü olacaktır.

İşçilerin konut (mesken) durumlarıyla sendikalaşma eğilimleri arasında da görünür bazı ilişkiler vardır. İçinde yaşadıkları konut kendi mülkü olan işçiler, sendikalaşmaya eğilimli işçiler arasında çoğunluktadır. Buna karşılık sendikasız işçilerin içinde yaşadıkları konutlar % 44.5'e varan bir oranla kendi mülkleri değildir.

Demek ki, sendikaya kaydolma ve sendikalaşma hareketlerini destekleme işçinin işveren karşısındaki durumunu sarsar nitelikte olduğundan işçiler sendikaya girebilmek ve sendikal eylemlerini korkusuz bir şekilde sürdürebilmek için bazı dayanaklara ihtiyaç göstermektedirler. Her an işinden kovulma tehlikesiyle karşı karşıya olan işçinin sendikal eylemlere

katılabilmesi ancak onun ev, toprak, gibi işçilik dışında gelirlere sahip olmasıyla mümkündür.

Konut durumunda görülen ilişkiler bunu açıkça ortaya koymaktadır.

Toprak durumu - sendikal eğilimler ilişkisi de bu konuya sıkı sıkıya bağlıdır. Sendikası olmayan işçilerin % 92.5'i topraksız işçilerden meydana gelmektedir. Buna karşılık sendikaya eğilimli işçilerin % 72.5'i topraklı ya da çok az (1-5 dönüm) topraklıdır.

Toprak genel olarak bütün işçiler için en güvenilir bir dayanaktır. Toprağı olan işçi kendisini türlü güçlüklerle karşı kısmen de olsa korunmuş hissetmektedir. Yeter derecede toprağı olan bir kimse zaten işçilik yapmamakta, toprak geliriyle geçinmekte ve işçiler topraksızlıkları oranında işlerine daha bağlı olmaktadır. Daha açık söylersek, toprak varlıklarına güvenen işçiler için, taş işçiliği bir ek iş halindedir. Zaman zaman işlerini bırakarak topraklarında çalıştıkları da olmaktadır. Bu türden işçiler azınlıkta olmakla birlikte gerçek bir işçi bilincinin doğmasını engellemektedirler. Demek ki toprak sahibi olmanın sendikal eylemler üzerinde bir olumlu diğer olumsuz olmak üzere iki ayrı yönde etkisi vardır. Olumlu etki, işçinin kendisini işveren karşısında daha hür ve daha güçlü görerek sendikal eylemlere atılmaktan çekinmemesi, olumsuz etki de toprağın, işçide endüstri işçisi olma bilincinin doğmasını engellemesidir. Sendikal eylemler gelişip işyeri şartları işçinin lehine düzeldiği zaman bu olumsuz etki giderilip bir işçi bilincinin doğması olanaklı kılınabilir.

İşçilerin taş işçiliği dışında başka işlerle uğraşma oranları da sendikalı işçiler arasında başka işle uğraşmayanların diğer öbeklerdeki işçilerden çok daha fazla olduğunu göstermektedir. Genel olarak taş işçiliği dışında bir başka işle uğraşan işçi belki de başka bir işi olduğu için kendisini tam bir endüstri işçisi olarak göremediğinden sendikaya ilgisiz kalmaktadır. Sendikal işçiler arasında taş işçiliği dışında başka işle uğraşmayan işçilerin oranı % 44.4, sendikası olmayan işçiler arasındaysa % 33.3 dür. Yalnız bu arada istifa eden işçiler arasındaki başka işle uğraşmayan işçi oranının % 26 ya kadar düşmesi dikkati çekmektedir. Gerçekte bu oranın düşüklüğü işçilerin yarına güvenememe duygularıyla yakından ilgilidir. Bu işçiler, istifa gerekçelerinde de belirttikleri gibi sendikaya girmenin kendilerini diğer işlerde çalışmaktan bütünüyle engelleyeceğini sanmışlar ve bu yüzden sendikadan istifa etme yoluna gitmişlerdir. Böyle ters ve kendi zararlarına olan tutumlarda sendika aleyhine yapılan olumsuz propagandaların büyük etkisi olmuştur. Bunun için sendikaca yapılması gereken ilk iş bu olumsuz propagandalarla çarpışmak ve kendi sorunları üzerine işçileri aydınlatmak olacaktır.

İşçilerin taş işçiliğinde geçirdikleri çalışma süresinin de sendikalaşmayla yakından ilgisi vardır. Sendikada kayıtlı veya sendikaya eğilimli işçilerin çalışma süresi ortalaması, sendikasız işçilerin ortalamasından daha yüksektir. Yani sendikaya kayıtlı işçiler genellikle daha eski işçilerdir. Bunun nedeni üç yerde aranabilir: Çalışma süresi daha kısa olan işçiler çoğunluk gençlerden meydana gelmişlerdir. Daha önce de gösterdiğimiz gibi gençler sendikaya karşı olumsuz davranışlarında daha çok büyüklerinin etkisi altında kalmaktadırlar. Bu yüzden de sendikasız işçilerin çalışma süresi ortalaması sendikalılardan daha düşüktür. İkinci bir neden, yaş dağılımıyla sendika ilişkilerini açıklarken temellendirdiğimiz gibi yaşlıların sendikada geleceklerini güven altına alacak bir örgüt görmeleri ve bu güvenliğe gençlerden daha fazla ihtiyaç duymalarıdır. Üçüncü neden ise çalışma süreleri uzun olan işçilerin taş işinde ustalaşmış ve kalifiye sayılabilecek işçiler olmasıdır. Bu türden usta işçiler işlerini kaybetmekten henüz ustalaşmamış işçilerden daha az kuşku duymakta ve kendilerini işveren için gerekli unsurlar saydıklarından işveren karşısında daha cesur hareket edebilmektedirler. Bütün bu nedenler uzun süreden beri taş ocaklarında çalışan işçilerin sendikal eylemlere daha eğilimli olmalarına yol açmıştır.

Çalışma şekliyle sendika ilişkileri de yukardaki olguya bağlanabilir. Dökümler bize götürücü işçiler arasında sendikaya eğilimin daha fazla olduğunu gündelikçiler arasındaysa % 5.1 e kadar düştüğünü göstermektedir. Bunun nedeni yine işçilerin kalifiye olup olmamaları durumuna bağlıdır. Gerçekten de götürü olarak çalışan işçiler usta işçilerdir. Gündelikçilerse daha çok ayak işlerinde kullanılan ve henüz taş ustası sayılamıyacak işçiler arasında çoğunluktadır. Yukarda, çalışma süresi - sendika ilişkisini araştırırken anlattığımız gibi kalifiye olmayan gündelikçi işçiler yarınlarına daha az güvendikleri için işverenin baskısından ve işlerini kaybetmekten korkarak sendikaya ilgi göstermemektedirler.

Taş ocakları işi çeşitli iş kazalarına ve iş hastalıklarına neden olabilecek bir iştir. Bazan çok kötü hava koşulları altında, soğuk ve sıcakta, açık bir iş yerinde yorucu bir işte çalışmaya mecbur olan işçiler mide ülseri başta olmak üzere çeşitli hastalıklara yakalanmaktadırlar. İş hastalıkları için hiç bir güvenlik önlemleri yoktur. Bunun dışında sonuçları daha açık bir şekilde görülen iş kazaları sendikalaşma eğilimlerini körüklemektedir.

İş kazalarının dökümü sonucunda sendikal işçiler arasında kaza geçirmiş olan işçi oranının çok daha yüksek olduğu görülmüştür. Sendikasız işçilerin sadece % 7.4 ü iş hayatları boyunca herhangi bir iş kazasına

uğramıştır. Buna karşılık sendikalı işçilerden % 38 i iş kazası geçirmiştir. Bunun nedeni açıkça ortadadır. İş kazası geçirmiş olan işçilerin çoğu kazadan sonra gereken istirahat iznini ve gereken tazminatı alamamış, işverenin verdiği birkaç kuruşla yetinmek zorunda kalmıştır. Kazanın sonuçlarını yakından bilen bu işçiler, sendikaya umut bağlayarak örgütlenme yoluna gitmişlerdir. Görülüyor ki, Sendika, propagandasını, işçilerin kaza ve benzer durumlarda sendikaya kaydolmakla sağhyacakları olanaklar açısından yürütürse başarılı olabilir.

Gazete okumak ve günlük olayları izlemekle sendikalaşma arasındaki ilginin incelenmesi de bize, sendikalaşma eğiliminde olan işçiler arasında gazete okuma oranının fazla olduğunu göstermiştir. Yalnız gerek okunan gazetelerin sürekli olarak değil de buldukça izlenmesi, gerekse eğitici gazetelerden çok eğlendirici yayınlara önem verilmesi tam bir ilişki ortaya koymaya olanak vermemektedir.

Zaten gazete okuma durumu okuma yazma bilmeyle sıkı sıkıya ilgilidir.

Siyasal eğilimler açısından ele alındığında, AP'li olmakla sendikalı olmak arasında bir doğru orantı görülür. Grevi kanunlaştıran parti olması bakımından işçinin ve özellikle de sendikalı işçinin CHP'yi tutması beklenirse de sendikalılar arasında CHP'li oranının % 28, sendikasızlar arasındaysa % 40.8 olması bunun tam tersini ortaya koymaktadır. Bu sonuç ve TİP'e karşı ilgisizlik işçinin henüz bazı olayların bilincine varmamış olduğunun ve siyasal eğilimlerini kendi yararlarından çok duygularına göre ayarladığının bir kanıtıdır.

Ocaklar köyü işçilerinin dökümlerinin yorumlanması da, Ocaklar'da sendikalı işçiye rastlanmamakla birlikte aşağı yukarı aynı sonuçları verebilir.

Ocaklar'lı işçiler arasında göçmenler % 75 oranında çoğunluktadırlar. Demek ki Narlı'da alınan sonuçlar geçerli sayılabilirse, Ocaklar köyünde sendikaya karşı direnmeler yenildiğinde sendika hareketlerinin yayılması olanakları çoktur.

Yaş ortalaması bakımından ele alınırsa Ocaklar'lı işçilerin daha genç oldukları ve yaş ortalamalarının 30 olduğu görülür. Yine Narlı sonuçlarını geçerli sayarsak, sendika eylemlerine büyük ilgi gösterilmemesinin bir nedenini işçilerin çoğunluğunun gençlerden meydana gelmesine bağlamak olanaklıdır.

Eğitim durumu bakımından da Ocaklar'lı işçiler Narlı'lı işçilerden daha düşük bir düzeyde bulunmaktadırlar. İşçilerin % 45'i bütünüyle cahildir İlkokul mezunu oranı ise % 27.5'i geçmez. Eğitim durumuyla sendikalaşma eğilimi arasında yakın bir ilgi bulunduğunu ortaya koymuştuk. Bu yönden ele alacak olursak Ocaklar'lı işçilerin sendikadan kaçınma nedenlerinden birini daha ortaya koymuş oluruz.

Medenî durumlarının dökümü de, Ocaklar'lı işçiler arasında evlilik oranının, Narlı'lı işçilere, hele Narlı'lı sendikalı işçilere göre çok düşük olduğunu gösterir. Bu oran % 71.4'dür ve Narlı'lı sendikasız işçi oranına yakındır. Evli olmanın sendikalaşma açısından olumlu bir özellik taşıdığını düşünecek olursak Ocaklar'lı işçilerin sendikaya büyük ilgi göstermemelerinin nedenlerinden birinin de evlilik oranının düşüklüğü olduğunu söyleyebiliriz.

Çocuk sahibi olma bakımından ele alındığında durum yukarkinin tersidir. Ocaklar'lı evli işçiler arasında çocuk sahibi olma oranı Narlı'lı işçiler arasında olduğundan daha yüksektir. Demek ki bu yönde geliştirilecek bir sendikal propaganda etkili olabilecektir.

Konut durumunun dökümü de, Narlı'da vardığımız sonuçların geçerliğini arttırıcı niteliktedir. Narlı'lı işçilerin dökümünü yaparken içinde yaşadığı konut kendi mülkü olan işçilerin oranının sendikalılar arasında daha fazla olduğunu, yani konut sahibi olmanın sendikaya eğilim yarattığını ya da bu eğilimi güçlendirdiğini ileri sürmüştük. Ocaklar'da içinde yaşadığı konut kendi mülkü olan işçi oranının Narlı'dan daha düşük olduğunu ve ancak Narlı'lı sendikasız işçilerin kendi mülkleri olan konut oranına yaklaştığını görürüz. Bu durum işçilerin sendikalaşmaktan çekinmelerinin nedenlerinden biridir.

Aynı şekilde toprak açısından da Ocaklar'lı işçiler Narlı'lı işçilerden çok daha yoksul durumdadırlar. İşçilerin % 75'i toprak olanaklarından yoksundur. Güvenilecek toprakları ve ek işleri olmayan işçiler işverene daha bağlı ve işveren karşısında daha ezik kalmaktadırlar. Yalnız propaganda açısından ele alındığında bu durum sendika için belli bir yerde yararlı da olabilir. Bu olanaksızlıklardan hareket edilerek, işçilerin örgütlenmesi ve haklarını almaları yolunda yapılacak bir propaganda az zamanda amaca erişecek niteliktedir.

Ocaklar'lı işçilerin çoğu uzun süreden beri taş işçiliğinde çalışmaktadır. Bu durumun onları sendikalaşmaya iteceği düşünülürse de, bu işçilerin çalıştıkları ocağın şartlarına bağlı olarak çoğunun gündelikçi durumda bulunması yine de işçileri sendikalaşmaktan engelleyici bir faktördür.

Ocaklar köyünden işçiler arasında sendikal bir propaganda iş kazası temasını işleyerek de çok başarılı olabilir. Çünkü Ocaklar köyünden işçiler arasında iş kazası geçirenlerin oranı oldukça yüksektir. Kaza geçirmiş işçilerin sendikaya daha yatkın oldukları düşünülürse, bu açıdan Ocaklar'da sendikalaşmaya elverişli bir havanın varlığından söz edilebilir.

Siyasal eğilim bakımından Ocaklar köyü işçileri Narlı'lı işçilerin aksine CHP'ye yatkındırlar. Yalnız Narlı sonuçlarını yorumlarken de söylediğimiz gibi işçi henüz işçilik bilincine varmamış olduğundan ve siyasal eğilimleri de çoğunluk tümüyle duygusal nitelikte kaldığından söz konusu salt sendikal eylemler olduğunda siyasal temayı işlemek istenilenin tam tersi bir noktaya gelinmesine de yol açabileceğinden sakıncalıdır.

6 - İşçilerin sendikayla ilgili gerekçelerinin yorumlanması.

Bir anket ve bilimsel bir döküm sonucu elde edilmiş yukarıki sonuçlardan başka işçilerden sendikaya üye olma, sendikadan istifa etme ve sendikaya üye olmama gerekçeleri sorulmuş, ayrıca üye olduktan sonra çeşitli çevrelerin işçi üzerindeki etki ve baskıları da kendi ağızlarından derlenmiştir. Bu gerekçeler de bize sendika sorunları açısından bazı ipuçları verecektir.

A - Sendikaya üye olma gerekçeleri ve gerekçelerin yorumu.

Aşağıda, Mataş-İş sendikasına üye olmuş işçilerin üye olma gerekçeleri toplanmıştır:

- Menfaaetimizi korusun diye...
- İhtiyarlıkta prim ve emeklilik hakkı sağlamak için...
- Yenilen haklarımızın aranması için...
- Arkadaşların isteği üzerine...
- Verilmeyen kaza primlerini almak ve işverenin işçi sigortalarına işçi sayısını ve çalıştığı gün hesabını tam bildirmesi için...
- Yirmi yılı doldurunca emeklilik maaşı alınacak dedikleri için...
- Geleceğimi garantiye almak için...
- Hak ettiğim ücreti alabilmek için...
- Eksiklerimizin giderilmesi için...
- Sigorta haklarından yararlanmak için...

Geriye kalan üyelerin cevapları da yukarıdaki gerekçelerin aynı olduğu için buraya alınmamıştır. Yukarıdaki gerekçeleri de birkaç ana öbekte toplamak mümkündür. Bu ana öbekler şunlardır:

- Hak ve yararların korunması için...
- Gelecekte sigorta primi v.b. gibi haklardan yararlanarak geleceğin garantiye alınması için...

— Arkadaşların ısrarıyla...

Üyelerin sendikaya üye olma gerekçeleri bu üç öbekte kolaylıkla toplanabilir. Gerekçelerin hiç birinin, konunun tam anlamıyla anlaşıldığını ve bir işçi bilinciyle hareket edildiğini gösterir nitelikte olmadığını ve bir işçi bilinciyle hareket edildiğini gösterir nitelikte olmadığını hemen söylemek gerekir. İşçiler gelişigüzel konuşmalardan ve düzensiz bir propagandan bazı sonuçlar çıkarmışlar, bunları kendilerine göre yorumlamışlar ve benimsemişlerdir. Hiç biri sendikalaşmanın ana amacının ne olduğunu anlamamıştır.

Halen sendikaya üye olan ve bir zamanlar sendikanın ileri gelenlerinden biri durumunda bulunan bir işçinin gerekçesi de patronu zarara sokmak isteğinden öteye geçmemektedir. İşçiler yararlarının korunmasını ve haklarını elde etmeği istemekle birlikte bu yararların ve bu hakların neler olduğunu bilmemekte veya yanlış bilmektedirler. Sigorta ve ihtiyarlık primi almak istemekte ama ne koşullarla sigorta primi alabileceklerini, ne şekilde ne kadar çalışmaları gerektiğini, bu konuda sendikanın kendilerine ne şekilde yararlı olabileceğini bilmekten uzak bulunmaktadır. Görüldüğü gibi değil sendikasız işçiler, sendikalılar bile sendikal eylemlerin anlamına varamamışlardır. İlk sağlanması gereken nokta etkili bir eğitim ve propaganda eylemine girişmek ve çeşitli yollarla işçiyi sendikacılık konusunda eğitmektir.

İşçilerden bir kısmı da sendikaya üye olduğuna pişmandır. Ve bu üyelik ona korkulu ve yasaya aykırı bir işmiş gibi gelmektedir. Bunu, gerekçelerin çoğunda ortaya çıkan "Suçu başkalarının üzerine atma eğilimi" kanıtlamaktadır. Gerçekten de işçilerin çoğu sendikaya arkadaşlarının teşvikiyle ve zoruyla girdiklerini belirtmişlerdir. Bu, kısmen doğru bile olsa, aslında araştırmacıların sonuçları işverene aktarmasından korkan işçiler sendikaya girmiş olmalarının suçunu arkadaşlarına yükleyerek patronun gözünde temize çıkmak istemektedirler. Bu durum, işçilerin yaptıkları işten emin olmadıklarını göstermektedir. Oysa köyde işin anlamına varmış ve sendikacılığın ne olduğunu kavramış olan tek işçi, sendikaya bir sendikacının olumlu açıklamaları sonucunda girmiştir. Demek ki iyi ve doyurucu açıklamalar olumlu sonuçlara yol açabilir.

B - Sendika'dan istifa gerekçelerinin yorumu:

Sendikaya üye olma gerekçelerinin incelenmesi, sendikanın propaganda eyleminin yok denecek kadar yetersiz olduğunu ve üyelerin bile sendikalaşmanın anlamına varamadıklarını bu yüzden de üyeliklerinin uzun ömürlü ve güvenilir olamayacağını ortaya koymaktadır. Sendikadan

istifa gerekçelerinin incelenmesi ise olumsuz propagandaları ve sendikal eylemlerin güçsüzlüğünü ortaya çıkaracaktır.

Aşağıya istifa gerekçeleri arasından anlamlı ve durumu açıklayıcı olanlar alınmıştır.

— Sendikaya üye olursanız paranızın yarısı sendika tarafından kesilecek dendiği için istifa ettim.

— Dava sonuçlarında çalıştığımız işyerleri mevsimlik işyeri olarak kabul edilince sendikanın bir yarar sağlayamayacağını anlayıp istifa ettim...

— Sendikaya üye olduktan sonra gelir vergisi kesilmeye başlandığı için istifa ettim.

— Açık işyeri olması yüzünden iş kanununa tabi olmadığımızı ve sendikanın bu durumda bir yarar sağlayamayacağını öğrendiğim için istifa ettim...

— Sendikaya kaydolunca işe devamlı olarak gitmek gerektiği için istifa ettim.

— İşe kendi keyfime göre devam ederdim. Sendikalı olunca devamlı çalışmak gerekiyormuş, bu yüzden istifa ettim.

— Sendikaya girdikten sonra vergiler ağırlaştı buna karşılık bir avantaj sağlanmadı bu yüzden istifa ettim...

— Devamlı işe gitmek zorunluluğu vardı, o zaman kendi işlerimizle uğraşamıyorduk onun için istifa ettim.

— İşe üç gün üst üste gelmeyen sendikalıları patron işten çıkarıyordu. Oysa biz keyfimiz istediği zaman gitmeğe alıştık. Onun için istifa ettim.

— Herkes istifa ettiği için istifa ettim.

— Kesinti çok olacak dedikleri için istifa ettim.

— Ustabaşlar baskı yaptılar. Sendikaya kayıtlı olursanız çalıştığımız saate göre ücret alırsınız hem de maliye vergisi kesilir dediler...

— Sendikaya girdikten sonra patron ücretimden % 20 kesmeğe başladı diye istifa ettim.

— Üye olduktan sonra işveren bir bahaneyle beni işten çıkardı. Hakımı aramak üzere işvereni mahkemeye verdim. Mahkeme çalıştığım iş yerinin mevsimlik işyeri olduğu ve bu yüzden de sürekli bir iş yerindeki işçi haklarından yararlanamayacağım kararını verdi. Madem ki işçi sayılmıyorum ve sendikadan da bu durumda bir fayda sağlamam söz konusu değil, o halde niye patronun kinini üzerine çekip de işimden olayım, düşüncesiyle istifa ettim...

Yukardaki gerekçeler oldukça düşündürücü ve anlamlıdır. Bu gerekçeleri de bir kaç gruba ayırarak incelememiz mümkündür.

Gerekçelerin bir kısmı sendikaya üye olduktan sonra ücretlerde yapılacak ve yapılmakta olan kesintilerle ilgilidir. Diğer bir kısım gerekçe, iş yerinin mevsimlik iş yeri olmasının, buralarda çalışanları "işçi" statüsünden uzak bir duruma sokmasıyla ve buna bağlı olarak da sendikanın gereksizliğine inanılmasıyla ilgilidir. Bir üçüncü grupta, işçilerin sendikaya girince sürekli olarak çalışmalarını gerekiminin gerçekte tam anlamıyla bir endüstri işçisi durumuna girmemiş işçiler arasında yarattığı hoşnutsuzlukla ilgili gerekçeler toplanabilir. Nihayet, "herkes istifa ediyor diye istifa ettim" şeklinde gerekçeler de vardır.

Bu gerekçelerin yorumlanmasına geçmeden önce istifalarının ana nedeninin işverenlerin adamlarının işçiler üzerindeki çeşitli baskıları olduğunu söylemek gerekir. Bu baskılar işten çıkarma, olumsuz söylentiler yayma, gözdağı verme, gelişigüzel kesintiler yaparak bunları sendikaya yükleme yoluyla gerçekleştirilmiştir. Sendika bu olumsuz söylentilerin karşısına iyi bir propaganda eylemi ile çıkamamıştır.

Aşağıya aldığımız sendikaya üye olmama gerekçeleri de, bu açıdan oldukça açıklayıcıdır. Olumsuz propagandanın nasıl işlediği ve işçilerin nasıl yanıltıldığı bu gerekçelerde görülmektedir.

Sendikaya kaydolmama gerekçeleri:

— Kanun bizim işi sürekli iş saymadığı için sendikaya üye olmam.
— Devamlı işçi olmadığım için.
— İşveren sendikayla anlaşmış üç gün üst üste işyerine gelmeyen işçi işten çıkarılacakmış. Oysa bizim bazan işe birkaç gün üst üste gelmediğimiz olur.

— Hergün işe tahammülüm yok.
— Sendikaya üye olunca gelir vergisi kesiyorlarmış.
— Sendika nedir bilmiyorum.
— Kimse gel sendikaya gir, sendika şudur demedi.
— Yazılanlar bile istifa etti, ben ne diye gireyim?
— Sendikaya kaydolunca çok kesinti oluyor.
— Sendikacılar da partiler gibi, bir iş çıkaracaklarına güvenmiyorum.

— İşten atılmaktan korktuğum için girmiyorum.
— Vergiler artacak diye girmedim.
— Çalıştığımız ocaklardaki işçiler arasında birlik yok, teşkilât bir türlü kurulamıyor.

— İşveren ve adamları sendika kurulursa sakın yazılmayın dedikleri için.

— 1952 yılında bir sendika kurulmuştu, kurucusuna komünist dediler, Kaymakam da sendikacıları tehdit etti, bunun için yeni sendikadan da şüphe ediyorum.

— 316 gün çalışmamızı şart koştular. Halbuki bizim işimiz fabrika işiyle bir değildir.

— Bizim köyde teşkilât kurulmadı, kurulursa girerim.

— Patron ve adamları gizli gizli tehdit ettiler. İşten atılmaktan korktum.

— Dedikodulardan ürktüm. İşveren köyde sendika kurma teşebbüsüne baskı yaptı.

— Sendikadan haberim yok. Teklif eden olmadı.

— Şartları bizim işe uymuyor.

— Bizim köyde kimse üye olmadı, ben de korktum.

Gereçeklerden de anlaşıldığı gibi işçilerin çoğunluğu sürekli olarak çalışmayı istememektedirler. Sürekli olarak çalışmanın kendilerine sağlıyacağı yararlılardan habersizdirler. Sürekli çalışanlar bile, bordrolarda gerekli iş gününü doldurmuş görülmedikleri için kanun önünde sürekli işçinin haklarından yararlanamamaktadırlar. Sendikaya girince sürekli olarak çalışmak zorunda kalmaktan korkan işçiler öte yandan da kesintilerden çekinmektedirler. Sendikaya yazılınca gelir vergisi, tasarruf bonusu gibi kesintiler olacağı ağızdan ağıza yayılmıştır. Gerçekte çalıştığı çeşitli kurumlara bildirilen işçiden, sendikaya üye olsun olmasın vergi kesileceği bir gerçektir. İşçi bunu bilmediğinden vergi kesintisini de sendikaya bağlamaktadır. İşçilerin çoğu sendikanın ne olduğunu ve varlığını bile bilmemektedir. İstifalar da işçilerin gözünü korkutmuştur. Ocaklar köyünde sendika örgütü kurulmamıştır. Bu köy işçileri arasında işverenden korku çok daha fazladır. Bunun nedeni Ocaklar'lı işçilerin çalıştıkları taş ocağının, beş taş ocağından en büyüğü olması ve burada işverenin işçileri daha fazla baskı altına almasıdır. Gerçekten de işçiler arasında sendikaya girerse işten atılacağı korkusu pek yaygındır. Sendika bütün işçileri içine almadıkça tek tük sendikalı işçinin bu sonuçla karşılaşacağı doğaldır. İşçilere ancak kütle halinde hareketlerinin bir anlamı olabileceğinin anlatılması ve işçilerin buna inandırılması gerekmektedir.